

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**TRESTNÍ ODPOVĚDNOST MLADISTVÝCH V
KONTEXTU DROGOVÉ KRIMINALITY:
SPECIFIKA HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY**

Autor práce: Klára Černá, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radek Fabian

Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2025

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Klára Černá, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Trestní odpovědnost mladistvých v kontextu drogové kriminality: Specifika hlavního města Prahy

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Criminal Responsibility of Juveniles in the Context of Drug Crime: Specifics of the City of Prague

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. et Mgr. Radek Fabian

Datum zadání bakalářské práce: prosinec 2024

Cíl bakalářské práce: Hlavním cílem práce je identifikovat specifické problémy, se kterými se sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zaměstnanci diagnostických ústavů setkávají v oblasti drogové kriminality mladistvých, a zjistit, jaké preventivní programy se v jejich praxi ukázaly jako neúčinnější. Vedlejším cílem je vymezit, jaké faktory přispívají k užívání drog mladistvými, a stanovit doporučení ke zlepšení situace ohledně drogové kriminality mladistvých.

Student: Klára Černá, DiS.	31.12.2024 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radek Fabian	31.12.2024 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	22.1.2025 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	28.1.2025 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	8.2.2025 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

Klára Černá, DiS.....

Děkuji vedoucí(mu) bakalářské práce Mgr. et Mgr. Radkovi Fabianovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

ČERNÁ, K. *Trestní odpovědnost mladistvých v kontextu drogové kriminality: Specifika hlavního města Prahy: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2025. s. 72. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. et Mgr. Radek Fabian

Klíčová slova: mladiství, drogová kriminalita, trestní odpovědnost, mladiství pachatelé

Bakalářská práce se zabývá problematikou drogové kriminality mladistvých v kontextu hlavního města Prahy. Hlavním cílem práce je identifikovat specifické problémy, se kterými se sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zaměstnanci diagnostických ústavů setkávají v oblasti drogové kriminality mladistvých, a zjistit, jaké preventivní programy se v jejich praxi ukázaly jako nejúčinnější. Vedlejším cílem je vymezit, jaké faktory přispívají k užívání drog mladistvými dle zkušeností sociálních pracovníků a stanovit doporučení ke zlepšení situace ohledně drogové kriminality mladistvých.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část práce se zaměřuje na analýzu osobnostních charakteristik pachatele, na příčiny a symptomy užívání návykových látek, na typologii drogových závislostí a na vlivy sociálních faktorů. Práce dále rozebírá specifické trestné činy spojené s omamnými a psychotropními látkami a legislativní postupy při trestání mladistvých pachatelů. V praktické části práce je provedeno průzkumné šetření kvalitativní formou, prostřednictvím rozhovorů se sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí a se zaměstnanci diagnostického ústavu, zaměřujícího se na drogově závislé mladistvé. Tyto rozhovory poskytnou cenné údaje o zkušenostech a postojích odborných pracovníků ohledně drogové kriminality mladistvých.

ABSTRACT

ČERNÁ, K. *Criminal Responsibility of Juveniles in the Context of Drug Crime: Specifics of the City of Prague: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2025. pgs. 72. Supervisor: Mgr. et Mgr. Radek Fabian

Key words: juveniles, drug crime, criminal liability, juvenile offenders

The bachelor thesis deals with the issue of juvenile drug crime in the context of the capital city of Prague. The main aim of the thesis is to identify specific problems encountered by social workers of the social-legal protection of children and employees of diagnostic institutions in the field of juvenile drug crime and to find out which prevention programmes have proved to be the most effective in their practice. A secondary objective is to identify what factors contribute to juvenile drug use according to the experience of social workers and to make recommendations for improving the situation regarding juvenile drug crime.

The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part of the thesis focuses on the analysis of the personality characteristics of the offender, the causes and symptoms of substance use, the typology of drug addiction and the influence of social factors. The thesis also discusses specific crimes related to narcotic and psychotropic substances and legislative procedures in punishing juvenile offenders. In the practical part of the thesis, an exploratory investigation is conducted in a qualitative form, through interviews with social workers of the social-legal protection of children authority and with employees of the Diagnostic Institute, focusing on drug-addicted juveniles. These interviews will provide valuable data on the experiences and attitudes of professionals regarding juvenile drug crime.

Obsah

Úvod.....	10
1 Cíl a metodika bakalářské práce	13
2 Právní rámec a trestní odpovědnost mladistvých.....	14
2.1 Trestní odpovědnost mladistvých	14
2.2 Rozdělení věkových kategorií.....	15
3 Trestné činy spojené s drogami.....	17
3.1 Druhy páchané trestné činnosti	19
3.2 Kriminalita mladistvých ve statistikách	20
3.3 ADAM 2024	21
4 Osobnost mladistvého pachatele	23
4.1 Příčiny kriminality mládeže	24
4.1.1 Rodina	25
4.1.2 Škola.....	25
4.1.3 Média.....	27
4.2 Příčiny užívání OPL	28
4.3 Příznaky užívání drog u mladistvých.....	29
4.4 Drogová závislost.....	30
4.5 Fáze drogové závislosti	31
4.6 Základní charakteristika drogových závislostí.....	32
4.6.1 Závislost canabisového typu	32
4.6.2 Závislost halucinogenového typu.....	33
4.6.3 Závislost na látkách s centrálně stimulačním účinkem	33
4.6.4 Závislost na látkách s tlumivými účinky.....	34
4.6.5 Závislost na těkavých látkách	34
4.6.6 Závislost opiátového typu	35
4.7 Alkohol.....	36
4.8 Kratom.....	37

4.9	HHC	37
4.10	Práce s problémovou mládeží	38
4.11	Krizová pomoc	38
5	Trestněprávní přístupy k drogové kriminalitě mladistvých	40
5.1	Účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže	40
5.2	Výchovná opatření	41
5.3	Ochranná opatření	41
5.4	Trestní opatření	42
5.5	Probační a mediační služba	43
5.6	Druhy zvláštních způsobů řízení	44
5.6.1	Podmíněné zastavení trestního stíhání	45
5.6.2	Narovnání	46
5.6.3	Odstoupení od trestního stíhání	46
6	Praktická část	47
6.1	Výzkumné otázky	47
6.2	Stanovené hypotézy	47
6.3	Rozhovor s informantem č. 1	48
6.4	Rozhovor s informantem č. 2	48
6.5	Rozhovor s informantem č. 3	49
6.6	Rozhovor s informantem č. 4	50
6.7	Rozhovor s informantem č. 5	50
6.8	Rozhovor s informantem č. 6	51
6.9	Rozhovor s informantem č. 7	51
7	Interpretace výsledků a vyhodnocení hypotéz	52
	Závěr	54
	Seznam použitých zdrojů	56
	Seznam zkratk	59
	Seznam tabulek a grafů	60

Seznam příloh.....	61
Přílohy	62
Příloha č. 1 – rozhovor s informantem č. 1	62
Příloha č. 2 – rozhovor s informantem č. 2	63
Příloha č. 3 – rozhovor s informantem č. 3	66
Příloha č. 4 – rozhovor s informantem č. 4	67
Příloha č. 5 – rozhovor s informantem č. 5	69
Příloha č. 6 – rozhovor s informantem č. 6	70
Příloha č. 7 – rozhovor s informantem č. 7	71

Úvod

Problematika drogové kriminality představuje závažný a dlouhodobě přetrvávající společenský jev, který má dopad nejen na jednotlivce, ale i na jejich rodiny a širší společnost. Zvláštní pozornost si v tomto kontextu zaslouží skupina mladistvých, která je z hlediska užívání návykových látek a následné kriminality obzvláště zranitelná. Období dospívání je charakteristické celou řadou vývojových změn, hledáním identity, touhou po začlenění do vrstevnických skupin, ale také sklony k rizikovému chování. V kombinaci s nepříznivým rodinným nebo sociálním zázemím se tak dospívající mohou velmi snadno dostat do kontaktu s drogami, což může vést nejen ke vzniku závislosti, ale také k páchání trestné činnosti.

Téma drogové kriminality mladistvých je v posledních letech v České republice stále aktuálnější a představuje závažný společenský problém. Mladiství se stále častěji dostávají do kontaktu s návykovými látkami. Nejčastěji se jedná o držení a užívání omamných a psychotropních látek, jejich distribuci nebo trestnou činnost, která s užíváním drog souvisí, například majetkové delikty. Tato situace přináší řadu výzev pro odborníky působící v oblasti sociální práce, prevence, justice i zdravotnictví a vyžaduje komplexní přístup při práci s ohroženými mladistvými.

Drogová kriminalita mladistvých se vyznačuje komplexností a různorodostí podob. Užívání návykových látek často není izolovaným problémem, ale je provázáno i dalšími sociálními komplikacemi, například školní neúspěšností, konflikty v rodině či začleněním do rizikových vrstevnických skupin. Tento fenomén tedy nelze vnímat pouze jako porušení zákona, ale jako projev širších společenských a individuálních problémů, které vyžadují multidisciplinární přístup.

Vývojové období adolescence je velmi citlivé na působení negativních vlivů. Mladiství v této fázi života často experimentují, hledají vlastní hranice a někdy také úniky před nepříznivými emocemi či problémy v osobním životě. Užívání drog může sloužit jako způsob zvládání stresu, ale zároveň se může stát vstupní branou k delikventnímu chování. Právě proto je důležité chápat drogovou kriminalitu mladistvých nejen jako problém trestního práva, ale především jako komplexní sociální a zdravotní výzvu.

Systém prevence a pomoci mladistvým uživatelům návykových látek vyžaduje nejen legislativní rámec, ale i dostatečné kapacity odborníků, kteří mají znalosti

o specifikách mladistvých pachatelů a uživatelů drog. Prevence by měla být zaměřena nejen na samotné užívání drog, ale i na posilování ochranných faktorů, například zlepšení rodinných vztahů, rozvoj sociálních dovedností a pozitivní začlenění do společnosti.

V posledních letech se stále více ukazuje, že prevence a intervence v oblasti drogové kriminality mladistvých musí být komplexní, citlivá a přizpůsobená specifikům této cílové skupiny. Důležitá je nejen snaha o omezení samotného užívání drog, ale i zohlednění širších sociálních determinantů, které k užívání vedou. Efektivní přístup zahrnuje spolupráci mezi různými odborníky, institucemi i komunitními subjekty, kteří společně pracují na podpoře mladistvých a jejich rodin.

Riziko a rozsah drogové kriminality mladistvých v Praze ilustrují například policejní statistiky a výzkumy, které naznačují, že metropolitní prostředí poskytuje větší dostupnost drog i anonymitu pro jejich distribuci. Přítomnost městských center, vysoký počet sociálně znevýhodněných lokalit nebo problematika bezdomovectví zároveň zvyšují počet situací, kdy mohou mladiství přijít do kontaktu s jinými zranitelnými skupinami a být ovlivněni širšími sociálními vzorci.

Významnou roli hraje také rychlý technologický pokrok a s tím spojený vliv sociálních sítí a online prostředí, které může působit jako prostředek šíření rizikových vzorců chování nebo jako platforma pro kontakt s nelegálními látkami. Vliv digitalizace na životní styl mladistvých je často podceňován, přesto však tvoří důležitou součást jejich každodenní reality, která má dopad na formování hodnot, vztahů a rozhodování. Právě tato skutečnost ukazuje, že přístup k problematice drogové kriminality mladistvých musí být nejen mezioborový, ale také aktuální a flexibilní – schopný reagovat na nové formy ohrožení, které se mění spolu s vývojem společnosti.

K výběru tohoto tématu autorku vedla především jeho společenská naléhavost a snaha přispět k lepšímu porozumění problémům, s nimiž se odborníci v praxi setkávají při práci s mladistvými uživateli drog. Autorku zaujala zejména role sociálních pracovníků a odborníků působících v diagnostických ústavech, kteří přicházejí do přímého kontaktu s mladistvými, kteří mají zkušenost jak s drogami, tak s trestnou činností. Tito odborníci často disponují cennými poznatky o příčinách, projevech i možnostech řešení této problematiky. Zároveň se potýkají s řadou praktických překážek, které mohou ovlivnit efektivitu jejich práce i dopad preventivních opatření.

Tato práce si neklade za cíl nabídnout univerzální řešení celé problematiky, ale spíše přispět k diskuzi o možných přístupech, které mohou být v práci s mladistvými efektivní. Závěry práce by mohly posloužit nejen studentům a odborníkům v oblasti sociální práce, ale také institucím, které se podílejí na tvorbě preventivních strategií a intervencí.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Bakalářská práce se zabývá problematikou drogové kriminality mladistvých v kontextu hlavního města Prahy. Hlavním cílem práce je identifikovat specifické problémy, se kterými se sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zaměstnanci diagnostických ústavů setkávají v oblasti drogové kriminality mladistvých, a zjistit, jaké preventivní programy se v jejich praxi ukázaly jako nejúčinnější. Vedlejším cílem je vymežit, jaké faktory přispívají k užívání drog mladistvými dle zkušeností sociálních pracovníků a stanovit doporučení ke zlepšení situace ohledně drogové kriminality mladistvých.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část práce se zaměřuje na analýzu osobnostních charakteristik pachatele, na příčiny a symptomy užívání návykových látek, na typologii drogových závislostí a na vlivy sociálních faktorů. Práce dále rozebírá specifické trestné činy spojené s omamnými a psychotropními látkami a postupy při trestání mladistvých pachatelů. V praktické části práce je provedeno průzkumné šetření kvalitativní formou, prostřednictvím rozhovorů se sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí a se zaměstnanci diagnostického ústavu, zaměřujícího se na drogově závislé mladistvé. Tyto rozhovory poskytnou cenné údaje o zkušenostech a postojích odborných pracovníků ohledně drogové kriminality mladistvých.

Hlavním cílem práce je identifikovat specifické problémy, se kterými se sociální pracovníci OSPOD a zaměstnanci diagnostických ústavů setkávají v oblasti drogové kriminality mladistvých a zjistit, jaké preventivní programy se v jejich praxi ukázaly jako nejúčinnější. Vedlejším cílem je vymežit, jaké faktory přispívají k užívání drog mladistvými dle zkušeností sociálních pracovníků a stanovit doporučení ke zlepšení situace ohledně drogové kriminality mladistvých.

2 Právní rámec a trestní odpovědnost mladistvých

Současná doba (od roku 2004) se definuje především existencí samostatné trestněprávní normy, která upravuje trestní odpovědnost a trestně procesní postupy v souvislosti s trestnou činností mladistvých a delikvencí dětí mladších 15 let.

V obecné části současného trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., konkrétně v hlavě VII. § 109 (mladiství), je uvedeno, že trestní odpovědnost mladistvých a sankce, které mohou být uloženy, jsou upraveny zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud tento zákon neobsahuje odlišná ustanovení, řídí se postup podle zmíněného zákona.¹

2.1 Trestní odpovědnost mladistvých

Kriminalita mládeže je značně multidisciplinárním oborem. Vychází z několika odvětví práv, ale značně zasahující jsou i společenské a normativní vědy, a to především obory speciální pedagogiky, psychologie nebo sociologie.

Kriminalitu obecně můžeme nazývat jako zločinnost. Je to souhrn společensky škodlivých jevů, které společnost nemíní tolerovat. V současnosti rozdělujeme páčání trestné činnosti na trestné činy a přestupky. Ve věcech mládeže poté na činy jinak trestné či provinění.²

V souvislosti s páčáním protiprávních činů nezletilými, se tato kriminalita nazývá prekriminalitou. Protiprávní jednání nezletilých osob, které dosud nedovršily trestní odpovědnosti, tedy patnáctý rok věku, nazýváme čin jinak trestný. Avšak osoby starší patnácti let, které se dopustí protiprávního jednání, se dopouští provinění. Trestné činy pak páčají osoby starší osmnácti let věku.³

Existují činy, které nenaplnují skutkovou podstatu trestného činu ani přestupku a tudíž osoba, která se těchto činů dopouští, není za tyto činy sankcionována. Toto jednání označujeme jako predelikventní. Predelikventní jednání může časem zintenzivnit motivaci pachatele v páčání trestných činů. Mezi tyto projevy patří, zejména u

¹ŠUBRT, Milan. *Trestněprávní odpovědnost a ochrana mládeže*, Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010, ISBN 978-80-7251-333-8. s. 13

²ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2002, ISBN 80-86473-08-2. s. 11

³FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014, ISBN 978-80-7380-521-0. s. 15

mladistvých, opakované absentérství školní docházky, rozličné formy šikany nebo rovněž útěky z domova. S tímto způsobem chování úzce souvisí i pojem sociálně patologické jevy, tyto jevy jsou pro společnost neakceptovatelné a přesahují hranice standardního chování, které je v dané společnosti akceptovatelné. Jedná se například o gamblerství, prostituci, absentérství školní docházky, nezaměstnanost, xenofobie, anarchismus a další.⁴

2.2 Rozdělení věkových kategorií

Věkové kategorie se, v souvislosti s kriminalitou mládeže, obecně člení do čtyř skupin. Jako první to jsou děti, obecně platí, že to jsou osoby mladší 15 let, avšak Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. definuje dítě jako osobu mladší 18 let. Děti svým protiprávním jednáním nepáchají trestný čin, nýbrž čin jinak trestný a tedy nejsou trestně odpovědné.⁵

Další skupinou jsou mladiství. Mladistvá osoba je definována v § 2 písm. c) zákona č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Za mladistvého se považuje osoba, která byla v době spáchání provinění ve věku mezi patnácti a osmnácti lety. Stejně tak je jako mladistvý vnímán i ten, u koho s jistotou nelze určit, zda v době činu již dosáhl osmnácti let, pokud je však jisté, že mu bylo alespoň patnáct. Osoba se stane mladistvým, den po svých patnáctých narozeninách a mladistvým přetrvává až do dne, kdy dovrší osmnácti let věku. Takzvaně „plná trestní odpovědnost“ následuje až den po dovršení osmnácti let věku pachatele. U mladistvých pachatelů se aplikuje zvláštní ustanovení a zvláštní způsoby řízení a je tomu tak, až do překročení devatenácti let mladistvého pachatele.

Kategorii dětí a mladistvých můžeme souhrnně označit jako osoby nezletilé. Tento pojem se používá především v policejní a trestněprávní praxi a označuje osoby, které nedosáhly věku 18 let. V oblasti veřejného práva (např. v trestním řízení) se zletilost váže výhradně na dosažení tohoto věku, bez ohledu na jiné skutečnosti, jako je například uzavření manželství. Naopak občanské právo připouští výjimky, kdy může být osoba zletilá i před dosažením 18 let – typicky uzavřením manželství. Zletilá osoba

⁴FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014, ISBN 978-80-7380-521-0. s. 11 a 15

⁵ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2002, ISBN 80-86473-08-2. s. 12

je v občanském právu chápána jako osoba způsobilá k právním úkonům, například k nabývání práv a přijímání odpovědnosti za své závazky.

Kategorie mladí dospělí je využívána především v kriminologii. Spodní věková hranice je osmnáct let, avšak horní hranici nelze vymezit, jelikož se u každého jedince posuzuje subjektivně. Zpravidla to bývá do dvaceti jedna let věku.⁶

Osoba blízká věku mladistvého je další a zároveň poslední věkovou kategorií. Věk blízký věku mladistvého je vymezen od osmnácti do devatenácti let. Pokud fyzická osoba spáchá trestný čin v tomto rozmezí věku, je to bráno jako polehčující okolnost a zohlední se to při následném ukládání trestu.⁷

⁶ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2002, ISBN 80-86473-08-2. s. 13

⁷Tamtéž, s. 13-14

3 Trestné činy spojené s drogami

Ve spojení trestných činů a drog je důležité zmínit, jaké trestné činy v oblasti drogové kriminality jsou v ČR zahrnuty v trestním zákoníku. Mimo trestní zákoník upravuje legislativu v souvislosti s omamnými a psychotropními látkami (dále jen OPL) také zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů.

Mezi trestné činy, které jsou přímo spojené s drogami, patří především § 283 TrZ Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami (dále jen OPL) a s jedy pro jiného. Tento trestný čin chrání společnost a jednotlivce před riziky spojenými s nekontrolovaným nakládáním s OPL, přípravky je obsahujícími, prekursory nebo jedy. Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel tyto látky či přípravky vyrábí, dováží, prodává nebo s nimi jinak nakládá. Z hlediska subjektivního se vyžaduje úmyslné zavinění, přičemž postačuje i tzv. eventuální úmysl, který zahrnuje vědomí pachatele a jeho srozumění s tím, že svým jednáním neoprávněně nakládá s omamnou nebo psychotropní látkou, přípravkem ji obsahujícím, prekursorem či jedem, a to některým ze způsobů uvedených v tomto ustanovení.⁸

Dalším trestným činem, který napřímo souvisí s OPL je § 284 TrZ Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu pro sebe. Trestní zákoník navazuje na ustanovení § 283, které postihuje výrobu, získávání a další formy nakládání s omamnými a psychotropními látkami, stejně jako jejich opatřování a držení pro jinou osobu, čímž cílí na výrobce a distributory těchto látek. V § 284 pak stanoví samostatný trestný čin spočívající v neoprávněném přechovávání omamných a psychotropních látek nebo jedu pro osobní potřebu pachatele.⁹

V návaznosti na rozlišení držení drog pro vlastní potřebu podle jejich druhu byla do trestního zákoníku začleněna nová skutková podstata trestného činu § 285, který nově upravuje trestný čin nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamné nebo psychotropní látky. Cílem této úpravy je reflektovat rozdíly mezi pěstováním pro osobní potřebu a pěstováním s komerčním záměrem, přičemž druhý zmíněný případ zůstává i nadále posuzován jako výroba drogy dle § 283 trestního zákoníku, tedy jako nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy. Nová skutková

⁸ŠÁMAL a kol. *Trestní zákoník III. zvláštní část (§ 272-421)*, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-7400-893-1, s. 3704

⁹Tamtéž, s. 3731

podstata tak umožňuje rozlišit míru trestnosti mezi samozásobiteli a komerčními pěstiteli či distributory, na které dopadá přísnější trestní režim.¹⁰

§ 286 TrZ tedy trestný čin výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL je dalším trestným činem spadajícím do trestných činů souvisejících s drogami. Objektem tohoto trestného činu je ochrana společnosti a jednotlivců před potenciálním nebezpečím, které může vzniknout v důsledku nekontrolovaného zacházení s jedy, omamnými a psychotropními látkami (OPL) a přípravky, které je obsahují. Objektivní stránka skutkové podstaty § 286 spočívá ve výrobě, obstarání (pro sebe nebo pro jiného) či přechovávání prekurzorů nebo jiných předmětů určených k nelegální výrobě OPL, přípravků s jejich obsahem nebo jedů. Nestačí tedy pouze to, že předmět může být použit k výrobě těchto látek; je nezbytné, aby šlo o prostředek výslovně určený k jejich nedovolené výrobě.¹¹

Posledním trestným činem, který je nutno zmínit, je § 287 Šíření toxikomanie. Objektem tohoto trestného činu je, obdobně jako u jiných deliktů v oblasti návykových látek, zájem na ochraně společnosti a jednotlivců před možným nebezpečím, které plyne ze zneužívání návykových látek s výjimkou alkoholu, přičemž cílem je v konečném důsledku také ochrana lidského života a zdraví. Ochrana zde má širší rozsah než u jiných drogových trestných činů, neboť se vztahuje nejen na omamné a psychotropní látky, jejich prekursory, přípravky a jedy, ale na veškeré návykové látky kromě alkoholu. Je však třeba poznamenat, že alkohol je řešen samostatně v rámci trestných činů, jako je ohrožování výchovy dítěte podle § 201 a podání alkoholu dítěti podle § 204, které se zaměřují na ochranu dětí. Objektivní stránka daného trestného činu zahrnuje chování, jímž pachatel navádí jiného ke zneužívání návykové látky (s výjimkou alkoholu), podporuje jej v tomto jednání, podněcuje k užívání takové látky nebo jinak přispívá k šíření jejího zneužívání. Jedná se tedy o konání směřující k tomu, aby pachatel ovlivnil ostatní osoby ve prospěch užívání těchto látek, případně vytvořil prostředí nebo náladu podporující jejich zneužívání.¹²

¹⁰ŠÁMAL a kol. *Trestní zákoník III. zvláštní část (§ 272-421)*, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-7400-893-1, s. 3743

¹¹ Tamtéž, s. 3750

¹² Tamtéž, s. 3757-3758

3.1 Druhy páchané trestné činnosti

Dle typu spojitosti mezi spácháním trestného činu a užíváním drog je možné rozlišovat:

- drogové zločiny v užším slova smyslu,
- drogové zločiny v širším slova smyslu,
- trestné činy spáchané s cílem získat drogu,
- trestné činy spáchané pod vlivem drogy,
- trestné činy spáchané na toxikomanech.¹³

Drogové delikty v užším slova smyslu zahrnují trestné činy, které spočívají v nedovoleném zacházení s omamnými a psychotropními látkami. Osoby, které se dopouštějí drogových deliktů v užším slova smyslu, nemusí být jen konzumenti nebo jedinci, kteří jsou na droze závislí, ale i osoby, které prostřednictvím obchodu s drogou usilují o zisk.¹⁴

Drogové delikty v širším slova smyslu zahrnují zejména činy, které vedou k šíření nealkoholové toxikomanie, jako je lákání, podporování nebo jiné povzbuzování k užívání návykových látek jiných než alkohol. Především se jedná o trestný čin šíření toxikomanie, který upravuje § 287 TrZ. Pachatelé těchto činů jsou převážně samotní toxikomani, kteří tímto předávají své zkušenosti mladším osobám nebo osobám, kteří s užíváním drog začínají.

Do skupiny trestných činů spáchaných s cílem získat drogu patří zejména trestné činy, které přímo souvisejí se získáním drogy a dále trestné činy spáchané za účelem získání finančních prostředků k jejich nabytí. Zahrnují zejména majetkové delikty, jako jsou krádeže, podvody, zpronevěry a podobně.¹⁵

Narazíme na jedince závislé na drogách, kteří spáchají trestnou činnost buď v okamžiku po užití látky, anebo pod vlivem drog, a to nejen v době samotného opojení, ale i v období abstinenčního syndromu. Často se jedná o trestné činy jako výtržnictví, opilství, ublížení na zdraví či znásilnění.

¹³JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů*, Brno: Masarykova univerzita, právnická fakulta, 1999, ISBN 80-210-2234-5, s. 66

¹⁴Tamtéž, s. 66

¹⁵Tamtéž, s. 67

Posledním druhem trestné činnosti, která souvisí s užíváním drog, je trestná činnost páchaná na toxikomanech. Vzhledem k životnímu stylu, který tyto osoby preferují, se snadno dostanou do kontaktu a také do konfliktu s jinými delikventy. Oběti v tomto případě bývá sám toxikoman a trestné činy na nich páchané jsou např. vydírání, znásilnění, pohlavní zneužívání, omezování osobní svobody, atd.¹⁶

3.2 Kriminalita mladistvých ve statistikách

Co se týče drogové kriminality mladistvých, dle statistik zaznamenaných PČR, se v roce 2024 mladiství dopouštěli nejčastěji provinění v podobě nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy pro jiného, který upravuje § 283 TrZ. a přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy pro sebe, který upravuje § 284 TrZ.¹⁷

¹⁶JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů*, Brno: Masarykova univerzita, právnická fakulta, 1999, ISBN 80-210-2234-5, s. 68

¹⁷POLICIE ČR: *Statistické přehledy kriminality za rok 2024*. [online] © 2025 Policie ČR. 2024. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2024> [cit. 2025-03-02].

Tabulka č. 1: Drogová kriminalita mladistvých v roce 2024¹⁸

	Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy pro jiného (§ 283)		Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy pro sebe (§ 284)	
	Celkem registrováno	Spácháno mladistvými 15-17 let	Celkem registrováno	Spácháno mladistvými 15-17 let
Leden	315	2	11	0
Únor	580	12	196	0
Březen	836	24	294	0
Duben	1 102	37	367	3
Květen	1 369	53	445	3
Červen	1 614	59	524	5
Červenec	1 869	68	616	8
Srpen	2 065	74	698	9
Září	2 294	78	788	13
Říjen	2 607	86	897	17
Listopad	2 844	90	973	17
Prosinec	2 999	112	1 021	22
Celkem	20 494	695	6 830	97

3.3 ADAM 2024

Akce ADAM je kontrolní akce "Alkohol, drogy a mládež 2024", která je zaměřena na prevenci prodeje alkoholu a tabákových výrobků nezletilým. Akce probíhala od 25.

¹⁸POLICIE ČR: *Statistické přehledy kriminality za rok 2024*. [online] © 2025 Policie ČR. 2024. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2024> [cit. 2025-03-02].

října do 3. listopadu 2024 a soustředila se především na kontrolu dodržování zákazu podávání alkoholických nápojů dětem. Během této kontroly bylo zjištěno 324 podnapilých mladistvých a řada dalších porušení zákonů.

Kontroly byly prováděny v rámci celé České republiky za účasti policistů, pracovníků České obchodní inspekce, Celní správy ČR, hygienických stanic, živnostenských úřadů a zástupců městských a obecních úřadů a policií. V rámci akce bylo prověřeno celkem 6629 osob a 1255 provozoven, jako jsou restaurace, kluby, diskotéky, zábavní podniky, a také herní zařízení, kde se prodávají alkohol a tabákové výrobky.

Během kontrol zaměřených na konzumaci alkoholu a dalších látek u osob mladších 18 let policisté zjistili: 324 x pozitivní dechovou zkoušku na alkohol, 4 x pozitivní zkoušku na drogy a 2 x držení drog.¹⁹

Tabulka č. 2: Spáchané skutky akce ADAM 2024²⁰

Trestné činy související s alkoholem	5 x
Trestné činy související s OPL	7 x
Přestupky související a alkoholem	238 x
Přestupky související s OPL	21 x
Přestupky související s tabákem	30 x
Zajištění OPL (marihuana, pervitin, extáze)	25 x
Omezení osob na osobní svobodě	28 x

¹⁹POLICIE ČR: *Alkohol, drogy a mládež 2024*. [online] © 2025 Policie ČR. 2024. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/web-informacni-servis-zpravodajstvi-alkohol-drogy-a-mladez-2024.aspx> [cit. 2025-02-20].

²⁰Tamtéž

4 Osobnost mladistvého pachatele

Drogová kriminalita je úzce spojena s kriminalitou obecně. Nejprve je tedy důležité si uvědomit, kdo je to vlastně mladistvý pachatel a jaké má vlastnosti.

Kriminalita mladistvých je z velké části problémem zejména chlapců, avšak i dívky se mohou stát pachatelem trestné činnosti, nicméně se u nich deviace objevuje jen zřídka a ojediněle za použití násilí. Dívky jsou zvláště orientované na páchání podvodů, krádeží či protiprávních činů spojených s prostitucí nebo právě s drogovou kriminalitou.²¹

Páchání drogové kriminality je vysokou motivací k páchání jiné trestné činnosti. Nejčastěji páchanou kriminalitou mladistvými je kriminalita majetková. Důvody páchání právě této kriminality, jsou především vidina zisku, prostřednictvím krádeží, ale také například úmyslné poškození cizí věci, nejčastěji sprejerstvím. Zaznamenány jsou však i jiné druhy kriminality, avšak už ty méně běžné, těmi jsou loupeže, ublížení na zdraví či znásilnění.²²

Podíl mladistvých v páchání drogové kriminality stoupá a interest v návykových látkách mezi touto věkovou kategorií prudce roste. Od roku 1998 je v ČR kriminalizováno přechovávání OPL nebo jedu v množství větším než malém, avšak mladiství pachatelé jsou nejvíce trestně stíháni pro skutkovou podstatu šíření toxikomanie (§ 287 TrZ. č. 40/2009 Sb.), a to zejména mezi svými současníky. Největší zájem je o produkty vytvořené z kanabisu. Existují dva základní typy uživatelů drog mezi mladistvými. První typ vyzkouší drogu experimentálně jednou či vícekrát a poté s užíváním přestává. Naopak druhý typ v užívání pokračuje a užívání drog bere tzv. „svátečně“, tedy například o víkendových zábavách atd. Mezi nejčastěji užívanou drogu, právě při zábavách, patří takzvaná taneční droga extáze. Tato látka zbaví člověka zábran, tudíž je jedinec schopen učinit mnoho přešlapů, mimo jiné i různé druhy kriminálních činů.²³

Rozhodnutí člověka, zda se přikloní k užívání návykových látek, notně svědčí o osobnosti jedince. Toto jednání napovídá tomu, že osoba nemá jasně dané své postavení ve společnosti či rodině a nezná způsob, jak tento problém vyřešit. Tato osoba se může

²¹ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2002, ISBN 80-86473-08-2, s. 20

²²Tamtéž, s. 23

²³Tamtéž, s. 28

vypořádávat s psychickými či fyzickými problémy, avšak existují jedinci, kteří návykové látky berou, ale žádným podobným problémem netrpí.²⁴

4.1 Příčiny kriminality mládeže

Sociálně deviantní rozvoj kriminálních toxikomanů začíná už ve školním věku, kdy se projevuje různými poruchami. Tito jedinci žijí většinou v neuspořádaných rodinách, které jsou narušené a chaoticky uspořádané a často trpí formálním rozpadem. Tento rozpad vychází především z narušených vztahů mezi rodiči, které se odrážejí i v jejich vztahu a přístupu k dětem. Pro děti to znamená ztrátu jistoty a bezpečí. Čím méně se dítě cítí v rodině bezpečně a čím více jsou jeho vztahy s ní narušené, tím pravděpodobněji se přikloní ke kontaktům s kriminální subkulturou. Tento styk bude mít pravděpodobně delší trvání, jinými slovy, pokud jedinec měl v minulosti kontakt s těmito subkulturami, pravděpodobně ho bude mít i nadále. Avšak není vždy pravidlem, že tito delikventní jedinci pocházejí pouze z narušených rodin. Setkáváme se s dětmi a mladistvými, kteří projevují podobné chování, i když pochází z prostředí uspořádaných rodin, kde panuje nízká míra konfliktů a problémů, a kde jsou zajištěny dobré finanční i sociální podmínky.²⁵

U kriminálních toxikomanů se již v mladém věku, zejména ve školním prostředí, objevují deviantní sklony jako například absentérství školní docházky či útěky z domova. Tyto nežádoucí problémy nadále přetrvávají i v dospělosti ve formě časté neúčasti v zaměstnání či konfliktů s kolegy a nadřízenými. Pro tyto jedince je charakteristické, že mnohdy ani nedokončí základní školu. Naopak se již v mladém věku dostávají do styku s policií kvůli protiprávní aktivitě. Všechny tyto poruchy, jakožto únikové reakce, vyplývají z jeho nedostatečné schopnosti řešit konflikty a problémy nebo se vyrovnávat se stresujícími situacemi. Nedostatek motivace k vykonávání úkolů a snížené kognitivní schopnosti způsobují, že jedinec se předčasně vzdává a není schopen řešit obtíže, které život přináší. Zaměříme se také na vztah mezi úrovní vzdělání a rozumovými schopnostmi. Čím nižší je stupeň myšlenkových schopností, tím nižší bývá dosažené vzdělání. Problémy ve škole a frustrace z neúspěchů negativně ovlivňují motivaci

²⁴MAHDALÍČKOVÁ, Jana. *Víme o drogách všechno?* Praha: Wolters Kluwer (ČR), 2014, ISBN 978-80-7478-589-4, s. 30

²⁵JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů*, Brno: Masarykova univerzita, právnická fakulta, 1999, ISBN 80-210-2234-5., s. 61-62

k produktivitě ve škole a k celkovým studijním výsledkům, což se také projevuje v absenci ve školní docházce. Záškoláctví probíhá často ve skupině a je mnohdy spojeno s menšími majetkovými přestupky, jako jsou menší krádeže, což může být bráno jako první krok směrem k rozvoji kriminálního života.²⁶

4.1.1 Rodina

Nedílnou součástí vývoje dítěte je rodina, která svými způsoby a svojí strukturou, určuje následné vyvíjení osobnosti mladého jedince. Především se jedná o to, v jakém prostředí dítě vyrůstá. Rodinné prostředí je také značně zásadní v oblasti socializace. Nejzásadnější období dítěte je přibližně od 1,5 roku, kdy se naučí vnímat své okolí, až přibližně do 6 let věku, ovšem nemusí tomu tak být u každého jedince. Děti vnímají, jaké chování se v rodině preferuje, jaké je standardní jednání rodinných příslušníků a tyto návyky se snaží imitovat. Deviantní chování se u mladistvého obvykle nevyvine z jeho vlastní vůle, ale mnohdy tomuto chování přispívá právě rodina. V některých rodinách jsou projevy deviantního chování brány jako přirozené, tudíž je dítě bere jako „normální“ a k tomuto chování se postupně uchyluje také. Mezi nejčastější spouštěče deviace patří například rozvod rodičů, dále tzv. generační přenos, kdy jeden z rodičů byl v dětství obětí týrání a tyto způsoby aplikuje i na své potomky a ti následně v tomto chování pokračují. Mimo jiné mezi původce deviace patří i kontakt s osobami s kriminálními sklony a devianty se velmi často stávají i děti, které byly svědky domácího násilí. Rodiny se v současnosti značně liší od rodin dříve. Je zde úbytek manželství, přibývá nemanželských dětí a zvyšuje se rozvodovost. Přibývá také situací, kdy dítě vyrůstá jen s jedním z rodičů. Tyto děti, nejčastěji žijící pouze s matkami, zaujímají místo v takzvané skupině dětí, které mají vysokou pravděpodobnost, že se v budoucnu budou dopouštět deviantního chování.²⁷

4.1.2 Škola

Podstatnou roli v socializaci dítěte hraje škola. Zpravidla tomu tak je od šestého roku dítěte. Škola ovlivňuje mnoho aspektů, a to především výchovu, vývoj osobnosti a zabírá se i osobním rozvojem jedince. Dítě vstupuje do nové sociální skupiny v roli žáka. Je vystaveno novým společenským normám, a často s rozdílným přístupem

²⁶JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů*, Brno: Masarykova univerzita, právnická fakulta, 1999, ISBN 80-210-2234-5, s. 61-62

²⁷Tamtéž, s. 63-64

než ve svém předešlém přirozeném prostředí. Před začátkem povinné školní docházky je dítě především ovlivňováno svými rodiči, u kterých má jisté postavení, avšak škola ho postaví do zcela nové situace. U dětí v rámci školního prostředí dochází k přijímání nových autoritních postav, jako jsou učitelé a další pedagogičtí pracovníci. Učitel hraje v tomto období klíčovou roli a pro dítě se stává nejvýznamnější osobou ve školním prostředí. Vztah mezi pedagogem a žákem vzniká ihned po nástupu k povinné školní docházce. Zvláště toto období, mladšího školního věku, je významné pro formování si co nepozitivnějšího vztahu ke vzdělání a škole obecně. Role pedagoga je zásadní taktéž v situacích, kdy je dítě negativně ovlivňováno ve svém rodinném prostředí. V těchto případech je pro učitele klíčové, získat důvěru dítěte, které ve své rodině nepocituje oporu, jistotu bezpečí a respekt k jeho osobnosti. Na tomto místě může škola hrát významnou roli jako korektivní síla směřující k poskytnutí pomoci a nápravě. Školní prostředí, které slouží jako prostředek pro socializaci a výchovu, může být také místem, kde se mohou objevovat negativní sociální jevy, včetně kriminality. Vznik různých nežádoucích sociálních jevů, může být způsoben například narušenými vztahy mezi žákem a pedagogem, který má autoritativní postavení.²⁸

Interakce s vrstevníky nabývají na důležitosti a mohou se tvořit párové či skupinové vztahy. Ve školním prostředí se mimo jiné tvoří i určité „subkultury“, které mají specifické způsoby chování a vyjadřování. Tyto subkultury výrazně působí na názory, hodnoty a interes svých členů. Navazování zásadních vztahů se spolužáky se vyvíjí zvláště v období vyššího školního věku, kdy se tyto vztahy stávají zásadnějšími, ve srovnání s dřívějším obdobím, kdy měla především učitelova role klíčový význam u dětí mladšího věku.²⁹

Existuje takzvaná teorie subkultury, která se zaměřuje na menší kulturní skupiny, které se odlišují od dominantních společenských norem. Členové těchto skupin si vytvářejí vlastní hodnotové systémy a vlastní interpretaci životního smyslu. Tyto odlišné hodnoty pak mohou tvořit základ pro vznik kriminality a násilí. Podle dvou amerických sociologů lze delikventní subkultury rozdělit do tří kategorií: kriminální, která se soustředí převážně na majetkové trestné činy; konfliktní, kde převažuje násilné jednání; a úniková, charakterizovaná častým užíváním návykových látek.³⁰

²⁸FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014, ISBN 978-80-7380-521-0, s. 95

²⁹Tamtéž, s. 95-96

³⁰JANDOUREK, Jan. *Sociologie zločinu*. Praha: Portál, s.r.o., 2011, ISBN 978-80-262-0026-0, s. 47

Žáci ve školním prostředí, kteří se potýkají s různými formami poruch chování, představují rizikovou skupinu. Děti, které se potýkají například se syndromem ADHD, jsou častěji terčem trestání ze strany pedagogů, kteří, ne vždy, jsou seznámeni s tímto problémem. V mnoha případech si učitel vybuduje záporný vztah k těmto žákům. Nejen učitelé, ale i spolužáci konkrétního dítěte, mohou mít k těmto poruchám nepříliš kladný vztah, tudíž je dítě vytlačováno ze skupiny či třídy, a to může následně vést k tvorbě psychických problémů a k vytvoření si negativního vztahu jak ke spolužákům a učitelům, tak i ke škole. Upřednostňování určitých žáků ze strany pedagoga, může nadále narušit vztahy mezi dětmi v konkrétní třídě. Většinou platí, že děti, které se nějakým způsobem odchyľují od "norem", nejsou vždy mezi svými vrstevníky populární. Může se jednat o poruchy chování nebo učení, rozličné formy tělesných hendikepů či osoby, které jsou součástí etnických nebo jiných menšin. Žáci s těmito odlišnými standardy mají zvýšené riziko v oblasti možného rozvoje jejich kriminálního chování. V prostředí školy se úspěch nedaří a pro některé jedince se delikventní činnost jeví jako alternativa. Škola se pro dítě stává nepřítelem a jedinec pocítuje negativní emoce jako je například frustrace, a to může zapříčinit i rozvrat vztahů, které dítě doposud ve škole udržovalo. Všechny tyto aspekty nadále ovlivňují studijní výsledky jedince. Takové situace často vedou k absenci ve škole, což může být jedním z nejrizikovějších faktorů pro rozvoj kriminálního chování. Během záškoláctví dochází často k prvním experimentům s návykovými látkami, malým krádežím, vandalizmu, fyzickým útokům a podobně.³¹

4.1.3 Média

Média jsou nedílnou součástí volného času současných dětí. Aktivita spojené s médii, jako je sledování televize, používání internetu, účast na sociálních sítích a hraní počítačových her, zabírají stále větší část času dětí mimo školu. Značně tedy ovlivňují proces socializace dnešních dětí. Výrazně také ovlivňují jejich život, hodnoty, názory a postoje, a to jak pozitivně, tak negativně, což představuje riziko pro vznik protispolečenského chování u mladé generace. Děti jsou často vystaveny rozličným formám násilí, které v médiích zahlédnou a tyto jevy mohou nadále vést dítě k napodobení negativních vzorů, které vidělo. Zvyšující se vystavení dítěte k násilí skrze média, může

³¹FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014, ISBN 978-80-7380-521-0, s. 96-97

vést k přesvědčení o tom, že použití násilí je přijatelné, legální a účinné v řešení konfliktních situací s vrstevníky i autoritami.³²

Mezi ty nejrizikovější faktory médií patří především tyto situace:

- zobrazování násilí bez jasného účelu a jeho bagatelizování, kdy opakované zobrazování negativních činů se stává běžným jevem,
- prezentace sexu a těla člověka vulgárním způsobem, což má za následek snížení lidské důstojnosti,
- útočnost proti skupinám s náboženským, politickým, sociálním či etnickým charakterem,
- nezdravý příklad pro děti a mladistvé, který narušuje jejich psychický, morální a společenský rozvoj,
- reklamy, které neustále představují nové produkty, vyvolávají dojem, že nedostatek novinek znamená zaostávání za ostatními. Proto, pokud děti či mladiství nemají dostatečné finanční prostředky na pořízení těchto věcí, často je získávají nelegálně, např. krádežemi.³³

Zásadní je si uvědomit, že média nejenom prezentují agresivní vzory projevování, ale rovněž zobrazují různé životní styly, které lze považovat za riskantní. Patří sem například právě užívání návykových látek, kouření, hazardní hry, ale i požívání alkoholických nápojů.³⁴

4.2 Příčiny užívání OPL

Užívání OPL mladistvými může mít mnoho příčin, mezi ty nejčastější patří rozpory v rodině, ve školním či pracovním prostředí nebo například spory v partnerském vztahu. Nejkritičtější příčiny jsou rozvod rodičů, ztráta rodinného příslušníka či rozpad vztahu s partnerem. Tyto důvody nutí člověka, aby sáhl po alkoholu nebo droze a zapomněl na problémy, které ho tíží. U mladistvých je zásadní nátlak okolí, anebo skupiny, do které jedinec patří. Často si musí vybrat mezi tím, zda drogu užije nebo bude vyčleněn ze skupiny, které ale chce být členem. Důvody lákavosti drog pro mladistvé jsou především zvědavost, jak droga zapůsobí, dále tlak okolí, snaha udržení kroku

³²FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014, ISBN 978-80-7380-521-0, s. 109-111

³³Tamtéž, s. 112

³⁴Tamtéž, s. 112

s partou nebo útěk od problémů. Mladí lidé vyhledávají vzory, které v mnoha případech nahrazují role rodičů, ale na mladistvého nemají dobrý vliv, často to totiž bývají distributoři drog. Ve snaze udržet si kamarádské vztahy, mění proto jedinec své názory a postoje.³⁵

4.3 Příznaky užívání drog u mladistvých

Problémy - nemusí se ukázat hned zpočátku, ale lze říci, že užívání drog často vede k potížím ve školním prostředí. Dochází k neúčasti ve škole a ke zhoršení studijních výsledků. Na první pohled se nemusí zdát, že drogy jsou hlavní příčinou těchto potíží. Je důležité sledovat i další příznaky a postupně skládat dohromady celkový obraz situace. Většinou snaha si udržet dobrý prospěch ve škole nebo zvládnutí náročných testů, může být důvodem k prvním pokusům s drogami.

Odmítání původních zájmů - je spojeno především s opuštěním fyzicky i časově namáhavých koníčků, jako například sport či různé formy umění. Dochází k odhodlanému rozhodnutí odmítat dříve oblíbenou zábavu.

Proměna vzhledu a komunikačního stylu – zejména změna preferencí volnočasových aktivit, vede k úpravě sociálního okruhu, tedy ke změně dosavadních přátel.

Změny ve vystupování – je důležité věnovat pozornost nevysvětlitelným stavům výrazného nadšení nebo aktivity. Zvláště znepokojivá je náhlá noční nespavost, spojená s různými, často zbytečnými činnostmi. Stejně tak je třeba věnovat pozornost zjevným projevům smutku, únavy a opakujícím se depresivním stavům. Je však důležité mít na paměti, že takové chování může být přirozeným projevem pubertálního chování, popř. možnou indikací přítomnosti různých zdravotních problémů.

Pokles fyzické síly a obecně nižší výkon - pokles koncentrace a zejména nečekaná únava během dne – mohou být indikátory užívání drog. Tyto příznaky jsou výrazné především ve spojení s celkovou změnou životního stylu, která se v nedávné době objevila.

³⁵ MAHDALÍČKOVÁ, Jana. *Víme o drogách všechno?* Praha: Wolters Kluwer (ČR), 2014, ISBN 978-80-7478-589-4, s. 29-30

Strava – ztráta chuti k jídlu je výrazným znakem užívání stimulantů, jako je například pervitin. Tyto látky často potlačují chuť k jídlu, což vede k úbytku hmotnosti. Je důležité si uvědomit, že absence těchto příznaků neznamena nutně absenci užívání drog. Ztráta hmotnosti je typická, zejména v počáteční fázi, především při užívání pervitinu. U opiátů nebo halucinogenů se tento příznak nemusí vždy projevit.

Viditelné defekty na těle – další známky, jako jsou kožní defekty, naznačují možný vznik drogové závislosti. Tyto defekty zahrnují stopy po škrábancích a drobná poranění, především na obličeji a rukou.

Postupné mizení drobných finančních částek – je čím dál zjevnější snaha dítěte získat peníze na drogy, což může vést ke krádežím peněz nebo cenností. Často se také stává, že dítě prodává veškeré cenné věci, které vlastní.

Nalezení stříkaček, jehel nebo drog – toto jasně naznačuje situaci. Nicméně je poměrně časté, že rodiče v takovém případě ochotně uvěří vysvětlení, že tyto věci patří někomu cizímu, že jsou u jedince jen uloženy atd. Toto vysvětlení sice může být pravdivé, ale je velmi nepravděpodobné.

V neposlední řadě to jsou známky vpichů z injekčních jehel na končetinách.³⁶

4.4 Drogová závislost

Zásadní roli při užívání drog, hraje věk uživatele. Čím nižší věk, tím vyšší hrozba vzniku závislosti. Mimo jiné záleží i na typu užívané drogy. Největším rizikem užívání drog je, že tyto látky nepříznivě působí na vědomí a vystupování člověka. Silně ovlivňují naši nervovou soustavu (dále jen CNS). Po několikanásobném užití se velmi snadno a rychle rozvíjí závislost, ze které je obtížné se navrátit zpět k plnohodnotnému a zdravému životu. Závislý člověk pocituje silné nutkání znovu užít konkrétní látku – a to nejen v případě drog. Při stavu závislosti na návykové látce je člověk schopen učinit cokoli, aby dosáhl svého uspokojení. Droga se pro něj stane hlavní prioritou života. Droga a organismus člověka mají mezi sebou silný vztah a ve stavu závislosti na sebe silně působí. Pokud organismus nedostane svoji dávku drogy, dojde k defektu funkcí.³⁷

³⁶MAHDALÍČKOVÁ, Jana. *Víme o drogách všechno?* Praha: Wolters Kluwer (ČR), 2014, ISBN 978-80-7478-589-4, s. 82-83

³⁷Tamtéž, s. 31

Jedny z hlavních příznaků závislosti, jsou především silný chtíč získat drogu, potřeba zvyšování své dosavadní dávky, opomíjení povinností a mimo jiné užívání drog i přes jasné varovné signály, které se postupně objevují u člověka jak po psychické, tak i fyzické stránce.³⁸

4.5 Fáze drogové závislosti

Drogovou závislost lze zachytit ještě v jejím raném stádiu, a to ve stádiu škodlivého nadužívání drog. Znaky závislosti zde nejsou viditelné, ale jedná se už o opakovatelné užívání drog. Nenastávají abstinenční příznaky, ani psychická závislost. I za těchto okolností se ale mohou dostavit nežádoucí účinky jako např. zhoršení školních či pracovních výsledků nebo častá nepřítomnost v zaměstnání nebo ve škole.³⁹

Závislost na droze nenastává hned, ale postupuje ve více fázích:

- Fáze experimentální – osoba si nepřipouští, jaké problémy s drogou přichází. Požitím drogy se uživatel cítí velmi dobře, jelikož vidí svět z jiného pohledu. Droga mu napomáhá utéci z reálného světa, a tak se osoba cítí, že ji netíží žádné problémy.
V této fázi se velká část lidí rozhodne, že užívání drog ze své vlastní vůle ukončí.
- Fáze sociálního užívání – tuto fázi lze jinými slovy nazývat jako rekreační užívání drog. Užívání drog se stává opakovatelnou rutinou, avšak ne v každodenním měřítku. Nejčastěji to bývá o víkendových zábavách.
- Fáze příležitostného braní – tato fáze představuje problémy, jak ve společenském životě, tak ve společenských vztazích. Produktivita osoby klesá, což může vést ke zhoršení školních či pracovních výkonů. Ohroženy jsou rovněž rodinné vztahy.
- Fáze každodenního užívání – v tomto momentě droga zcela ovládne uživatele a posune se v životních prioritách a potřebách na první příčku a s tím i obava, jak se k droze dostat a mít k ní každodenní přístup. Zájmy, které byly dříve pro uživatele velmi podstatné, se stanou nedůležitými. V této fázi si osoba přeje zahájit svoji abstinenci, avšak sama toho není schopna.

³⁸MAHDALÍČKOVÁ, Jana. *Víme o drogách všechno?* Praha: Wolters Kluwer (ČR), 2014, ISBN 978-80-7478-589-4, s. 31-32

³⁹Tamtéž, s. 35

- Fáze užívání k dosažení normálu – droga se stane nefunkční a uživateli už nadále nedodává žádné skvělé pocity, jako tomu bylo v prvotních fázích užívání. V této fázi osoba mnohdy začne páchat trestné činy, jako například krádeže nebo méně závažné, avšak stále nežádoucí delikty, např. prostituci nebo žebrání. Vztahy, které byly doposud funkční, začnou zanikat a jediná společnost, kterou osoba má, jsou osoby se stejnou potíží. Pocit izolovanosti a zoufalství může jedince přivést do stavu, kdy se sám rozhodne, že už dále nemá důvod žít. Jediným řešením je bezpodmínečná odborná pomoc a nástup dlouhodobé a náročné léčby.⁴⁰

U mladistvých uživatelů se může časem dostavit tzv. amotivační syndrom. Jedinec ztrácí motivaci k životu, probouzí se v něm lhostejnost ke všemu, o co měl doteď zájem. Osoba se mnohdy dokáže smířit i s tím, že by na tomto světě už nadále nebyla.⁴¹

4.6 Základní charakteristika drogových závislostí

Závislost se může vyvinout na konkrétní látku (tabák atd.), ale i na určitou kategorii návykových látek (např. opioidy), avšak osoba si může vytvořit závislost i na několika látkách současně. Dle toho lze drogové závislosti rozdělit na šest základních skupin.⁴²

4.6.1 Závislost canabisového typu

Hlavní reprezentant této kategorie je Cannabis. Nejčastěji má Cannabis podobu marihuany, hašiše či hašišového oleje. Obvykle se marihuana a hašiš užívají formou kouření. Při kouření vnikají látky z drogy do plic a krve nejúčinnějším způsobem. Za nejefektivnější psychotropní látku se pokládá tetrahydrocannabinol. Látka běžně začne působit po třech vdechnutích. Úplné účinky látky se dostaví cca po 20 minutách, za stálého pravidelného užívání. Dopady na tělo po požití látky jsou obvykle sucho v krku a ústech, zrychlující se srdeční tep, pokles tělesné teploty a mimo jiné i hyperemie očních spojivek. Po zdolání všech nežádoucích účinků nastane pocit euforie. Přichází stav, při kterém je osoba radostná a nucena se smát všemu ve svém okolí. Příznaky dlouhodobého užívání jsou především psychického charakteru. Osoba má zhoršenou paměť, po užití

⁴⁰MAHDALÍČKOVÁ, Jana. *Víme o drogách všechno?* Praha: Wolters Kluwer (ČR), 2014, ISBN 978-80-7478-589-4, s. 34-35

⁴¹Tamtéž, s. 38

⁴²Tamtéž, s. 32

vyšších dávek nastávají úzkosti, zhoršená orientace v čase i v prostoru, panické ataky atd. Příznaky se liší u jednotlivého konzumenta a u dávky, kterou osoba pravidelně užívá.⁴³

4.6.2 Závislost halucinogenového typu

Látky halucinogenního typu mají tu vlastnost, že jsou schopny zcela znetvořit cítění reality. Vzbuzují v člověku silné přeměny nálad, které obvykle směřují k euforii, ovšem v některých případech až do stavu těžké deprese. Hlavním charakterem halucinogenních drog je vyvolání halucinací či nereálných představ. Jedná se o zrakové, čichové nebo chuťové klamy. Nejběžnější typ jsou halucinace sluchové, které se projevují jako hlasy, které se snadno dostanou do podvědomí jedince. Za nejvýznamnější halucinogenní látku se považuje droga LSD. Běžně se látka prodává v podobě papírků nasáklých roztokem LSD a aplikují se umístěním pod jazyk. Další možné formy aplikace jsou kouření či injekční aplikace. Projevy LSD nastupují přibližně 30 minut po užití ústy a zpočátku se projevují jako změny nálad, poté zvyšující se percepce. Téměř všechny halucinogeny mají jednotné tělesné účinky, a to je zrychlený tep a puls, třes těla, muskulární slabost, malátnost a celková slabost.⁴⁴

4.6.3 Závislost na látkách s centrálně stimulačním účinkem

Drogy se stimulačním účinkem lze rozdělit na přírodní a syntetické. Dle názvu je možno odvodit, jaké účinky jsou charakteristické pro stimulační látky. Tím hlavním účinkem je, že člověka dokážou zbavit únavy, dodají mu chuť k jídlu a vyvolají pocit euforie. Používají se zejména k povzbuzení. Představitelem stimulačních drog je především kokain. Vzhledově se kokain podobá soli nebo cukru a má nahořklou chuť. Nejběžněji se užívá vdechováním pomocí nosu. Kokain lze velmi snadno rozpustit ve vodě, a tak je běžné i užívání nitrožilní formou. Stejně jako tomu bylo u produktů z cannabisu, i kokain lze užívat formou kouření. Užívání kokainu sebou přináší i mnoho nežádoucích účinků, avšak v úplném počátku konzumace přichází ty pozitivní účinky. Tyto účinky jsou důvodem, proč někteří jedinci s konzumací kokainu vůbec začnou. Mezi tyto, zatím kladné účinky, patří pocit euforie, psychická a fyzická produktivita a také odstranění únavy. Avšak později přicházejí nebezpečné účinky, jako jsou agresivní chování, rozmarnost či neposednost. Mezi ty vážnější příznaky patří halucinace, v podobě

⁴³CHMELÍK, Jan. a kolektiv. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, ISBN 80-86898-36-9, s. 233-234

⁴⁴CHMELÍK, Jan. a kolektiv. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, ISBN 80-86898-36-9, s. 234-235

zrakových, sluchových a hmatových. Při požití vyšších dávek kokainu si lze přivodit stav, ve kterém dojde k zastavení dýchání, které může vést až ke smrti jedince. Na kokainu si lze vyvinout velmi silnou závislost. Zásadní příznaky jsou především ztráta hmotnosti, deprese, úzkosti, agresivní chování a celkové narušení psychického stavu. Dalšími zástupci stimulačních drog jsou amfetamin nebo, v ČR nejvíce zneužívaná droga, metamfetamin, známější pod termínem pervitin.

V souvislosti s drogovou kriminalitou mladistvých je nutno zmínit derivát 3,4-methyldioxymetamfetamin (dále jen MDMA). MDMA, častěji používáno pod názvem „taneční droga“, je značně rozšířená zejména mezi mladistvými. Její účinky jsou žádané zvláště při víkendových zábavách. Jedinec se uvolní a poddá svému okolí, přičemž je podpořena komunikace s jinými osobami. Běžně je sehnatelná v podobě pastilek a tobolek, rozličných barev a tvarů.⁴⁵

4.6.4 Závislost na látkách s tlumivými účinky

Mezi látky s tlumivým charakterem řadíme takzvaná sedativa a hypnotika. K vytvoření závislosti je potřeba několika měsíců pravidelného každodenního konzumování. Obvykle se tyto látky užívají ústy. Většina konzumentů bere tyto látky především při potížích se spánkem nebo na odbourání depresí. Velká část osob, závislých na drogách, užívá drogy s tlumivými účinky k obohacení účinků ostatních drog. Rozsáhlou skupinou tlumivých látek jsou takzvané barbituráty. Tyto látky mají silné tlumivé účinky, které intenzivně působí na centrální nervový systém. Barbituráty představují vysoké riziko pro dýchací soustavu a kardiovaskulární systém. Při náhlém zastavení užívání látky se, jako u jiných drog, dostaví takzvaný abstinenci syndrom. Příznaky abstinenci syndromu jsou potíže se spánkem, lehký třes či nechut' k jídlu. Tento stav může být časem kritický pro život jedince.⁴⁶

4.6.5 Závislost na těkavých látkách

Těkavé látky, jinými slovy solvenciové drogy, jsou drogy, které jsou, na rozdíl od ostatních drog, velmi snadno dostupné. Nejběžnější způsob užívání těkavých látek je čicháním. V počátcích užívání se osoba ocitne ve stavu euforie s pocitem lehké závratě.

⁴⁵CHMELÍK, Jan. a kolektiv. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, ISBN 80-86898-36-9, s. 236-237

⁴⁶Tamtéž, s. 239

V prvotním stavu, kdy osoba užívá pouze malou dávku látky, působí jedinec jako by byl ve stavu lehké opilosti. Na první pohled se ukazují především tělesné příznaky, kterými jsou bezbarvosť v obličeji, složitá artikulace nebo neřízené pohyby těla. Ve stavu vážnější intoxikace se objeví rozšíření očních zorniček, potíže snášet světlo či žaludeční nevolnost. S postupným zintenzivňováním intoxikace přichází arytmie srdečního tepu a osoba se dostává do stavu nepřerušitelného spánku, který může přetrvávat až 12 hodin. Opakovaným užíváním těkavých látek dochází k poškození CNS. Po velice krátkém čase pravidelného užívání, dochází k prvním příznakům, a to např. porucha paměti či zhoršení školní či pracovní morálky. Tím hlavním příznakem užívání je narušení osobnosti a lhostejnost k sobě i ke svému okolí. Dominuje podrážděnost a vysoká agresivita. Nejznámějším zástupcem solvenciových drog je toluen.⁴⁷

4.6.6 Závislost opiátového typu

Opium má původ v přírodních zdrojích a vytváří se z máku setého. Neznalé konzumenty, kteří užívají slabé dávky, nejprve překvapí silná bolest hlavy, silné pocení a zažívají pocit strachu a úzkosti. Užitím silné dávky se může objevit zvracení, svrbění kůže a zmenšení očních zornic. Při požití neobvykle vysokých dávek, upadá osoba do kómatu a je zde možnost i úplného zastavení dýchání. Osoba, pro kterou je užívání drogy pravidelnou činností, pociťuje účinky drogy jinak. Už při slabších dávkách se objevuje pocit euforie, u některých uživatelů narůstá sebedůvěra a komunikativnost, ale u některých jedinců je tomu přesně naopak. Pocit euforie je u mnoha uživatelů důvodem, proč si vzít další dávku a v užívání pokračovat. Všechny tyto pocity jsou ale pouze dočasné a po pravidelném užívání vymizí. Poté nastává situace rozvinutí závislosti, a to jak psychické, tak i fyzické. Osobnost uživatele se zhroutí a nastává období zvýšené unavenosti, agresivity, poškození paměti, změny chování a jiné. Mezi nejpoblárnější drogy opiátového typu patří zejména morfin nebo heroin.⁴⁸

⁴⁷CHMELÍK, Jan. a kolektiv. *Rukovět kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, ISBN 80-86898-36-9, s. 239-240

⁴⁸Tamtéž, s. 240-241

4.7 Alkohol

Nárůstu alkoholové závislosti ve společnosti přispívá zejména lehká přístupnost alkoholu, a to především mezi mladistvými. Alkohol patří mezi společensky tolerované a legální drogy a jeho negativní dopady se často bagatelizují nebo přehlíží.

Zneužívání nebo nadměrná konzumace alkoholu, jiným slovem abúzus, totiž představuje pro lidský organismus vysoké riziko, obdobně jako jakákoli jiná tvrdá droga. Toto riziko je zvýšené u žen a zejména nebezpečné pro děti a mladistvé. Dokonce i při příležitostném užívání alkoholu může dojít k vážnému poškození organismu, zejména jater a nervového systému.

Alkohol vyvolává pocity uvolnění. Pod vlivem alkoholu se také značně střídají nálady jedince, objevuje se pocit euforie a snižují se zábrany. S rostoucím množstvím alkoholu v krvi může docházet k výrazné opilosti, někdy dokonce ke stavu bezvědomí. Důsledkem nadměrné konzumace alkoholu mohou být vážné zdravotní problémy. Především se jedná o jaterní onemocnění, hypertenzi, poškození sliznice trávicího systému a u konzumentů alkoholu je vyšší pravděpodobnost výskytu nádorových onemocnění.⁴⁹

Alkohol patří mezi nejrizikovější návykové látky, zejména pro děti. Je snadno dostupný a jeho pořízení stojí mnohem méně než jiné drogy, což usnadňuje jeho zneužívání. Platí, že u mladších uživatelů se závislost rozvíjí rychleji – dítě si tak může vybudovat závislost během měsíců, zatímco u dospělého tento proces trvá roky. Alkohol nemá žádnou věkovou hranici, která by dítě chránila před jeho toxickými účinky a zvláště pro školou povinné děti je velmi nebezpečný. U starších adolescentů platí, že čím později začnou s konzumací alkoholu, a čím méně a méně často ho užívají, tím lepší je to pro jejich zdraví a vývoj. Realita však často neodpovídá ideálu a první zkušenost s alkoholem se obvykle objevuje ještě před dovršením osmnácti let. Namísto neefektivních zákazů je proto vhodnější přistupovat k problematice pragmaticky a zaměřit se na to, jak mladé lidi vést k zodpovědnému přístupu a informovat je o možných rizicích, než na absolutní zákaz bez vysvětlení.⁵⁰

⁴⁹JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů, I. vydání*. Brno: Masarykova univerzita, právnická fakulta, 1999, ISBN 80-210-2234-5, s. 14-15

⁵⁰TITMAN, Martin. *Sociální práce a drogová problematika dětí a mladistvých*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2020, ISBN 978-80-7421-219-2, s. 49-50

4.8 Kratom

Novela zákona o návykových látkách, účinná od 1. ledna 2025, zavádí nové kategorie regulovaných látek – psychoaktivní a psychomodulační. Tyto změny umožňují přísnější dohled nad látkami s potenciálním rizikem pro zdraví. Ačkoli je často mylně interpretováno, že se kratom touto novelou automaticky zařazuje do regulovaného prodeje, jeho přesný status stále závisí na dalších legislativních krocích. V současnosti se posuzují látky, které budou na seznam psychomodulačních látek zařazeny, přičemž kratom mezi nimi zatím nebyl definitivně uveden.

Cílem nové právní úpravy je zajistit odborné hodnocení těchto látek a případně stanovit regulované podmínky pro jejich distribuci. Pokud by kratom byl v budoucnu zařazen do kategorie psychomodulačních látek, jeho prodej by podléhal přísným pravidlům, včetně zákazu dostupnosti osobám mladším 18 let.⁵¹

4.9 HHC

Velmi populární je v dnešní době i látka HHC, neboli Hexahydrokanabinol, která je, zejména mezi mladistvými, vysoce užívaná. HHC je přírodní látka, kterou můžeme najít v konopí a patří mezi kanabinoidy. Účinky HHC jsou obdobné jako u THC, zahrnují změny ve vizuálním a sluchovém citění, pocit euforie a relaxace, a také povzbuzující účinky.

Produkty obsahující HHC jsou dostupné na trhu v různých podobách, například jako sladkosti ve formě gumových medvídků. Dříve byly tyto produkty dostupné v konopných automatech, ale také na internetu, a proto si je mohl zakoupit kdokoli, nehledě na věk.⁵²

Látka HHC byla v České republice do 1. března 2024 volně dostupná, avšak následně byla zařazena mezi zakázané látky. Novela zákona o návykových látkách, která vstoupila v platnost 1. ledna 2025, zavádí nové kategorie látek, včetně psychoaktivních a psychomodulačních látek, což umožňuje jejich regulované uvádění na trh za přísných podmínek. Látka byla sice nejprve zařazena mezi psychoaktivní látky, nicméně nadále zůstává na seznamu zakázaných látek. Pouze omezené vědecké, výzkumné a terapeutické

⁵¹ POLICIE ČR: *Vývoj registrované kriminality v roce 2022*. [online] © 2025 Policie ČR. 2024. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2022.aspx> [cit. 2025-03-02].

⁵²Tamtéž

využití HHC je povoleno, zatímco její neoprávněné držení a distribuce jsou trestné. O případném budoucím zařazení HHC mezi regulované psychomodulační látky rozhodne vláda na základě odborného hodnocení.⁵³

4.10 Práce s problémovou mládeží

Diskuse o sociálně patologických jevech u mladistvých by nebyla kompletní bez zmínky o současných opatřeních, která mají za cíl snížit míru zapojení mládeže do těchto jevů. Tato opatření se přitom nevztahují pouze na jedince, kteří se na těchto jevech aktivně podílejí – tedy na ty, kteří přispívají k jejich vzniku, šíření a trvání, ale i na mládež, která je ovlivňována spíše pasivně. Ta se může stát manipulovanou, podléhá vlivu jedinců s asociálním či antisociálním chováním, nebo přejímá životní styl, jenž podporuje a rozšiřuje tyto negativní jevy. V 19. století a na počátku 20. století se jako nejúčinnější řešení jevílo umístování problémové mládeže do specializovaných zařízení s odborným personálem – vychovateli, jejichž úkolem bylo nejen tyto jedince napravit a vychovávat, ale také je oddělit od ostatních, bezproblémových dětí, které navštěvovaly běžné školy v rámci povinné školní docházky. Tímto krokem se snižoval negativní vliv nejen samotných jedinců na okolí, ale i vliv jejich původního, nepříznivého prostředí na ně samotné. Na tuto koncepci navazuje do určité míry dnešní Systém školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Ten je vymezen účelem a působností jednotlivých zařízení, jejichž cílem je reagovat na specifické vzdělávací a výchovné potřeby dětí a mládeže v diferencované míře. Systém zahrnuje diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Vedle těchto institucí existují i školská zařízení zaměřená na preventivní působení – tzv. střediska výchovné péče, jejichž úkolem je předcházet vzniku a rozvoji problémového chování a narušení zdravého vývoje dítěte prostřednictvím preventivně výchovné péče.⁵⁴

4.11 Krizová pomoc

V České republice fungují linky důvěry jako anonymní telefonická služba poskytující pomoc lidem v krizových situacích. V mnoha případech je také možné tato zařízení navštívit osobně, pokud si to volající přeje. Některá centra navíc nabízejí

⁵³MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR *Zákon umožňující regulaci psychoaktivních látek vstoupil v platnost. Účinnosti nabude 1. ledna 2025* [online] © 2025 Ministerstvo zdravotnictví ČR. 2025. Dostupné z: <https://mzd.gov.cz/tiskove-centrum-mz/zakon-umoznujici-regulaci-psychoaktivnich-latek-vstoupil-v-platnost-ucinnosti-nabude-1-ledna-2025> [cit. 2025-04-13].

⁵⁴MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2018, 978-80-7251-483-0, s. 55-56

možnost krátkodobého pobytu za účelem překonání akutní krize. Pracovníci těchto linek mívají přehled o dostupné zdravotní a psychologické péči v daném regionu a mohou klientům pomoci s jejich zajištěním. Mezi příklady vybraných pražských linek patří například Linka bezpečí, Pražská linka důvěry, Linka dětské pomoci, Růžová linka pro děti a Linka důvěry a psychologické pomoci.⁵⁵

⁵⁵GOODYER, Paul. *Drogy + teenager*. Praha: Nakladatelství Slovanský dům, 2001, ISBN 80-864421-44-9, s. 151-152

5 Trestněprávní přístupy k drogové kriminalitě mladistvých

Způsob, jakým je mládež trestána v rámci trestního systému konkrétního státu, úzce souvisí s trestně-politickým přístupem k mládežnické kriminalitě a s modelem zacházení s delikventní mládeží, který je v dané zemi převažující. V dávných dobách většina společností postupovala vůči mladistvým pachatelům podobně jako vůči dospělým. Postupně se však tento přístup začal měnit, když se dětství začalo chápat jako období rozumové nezralosti, což vedlo k uplatňování mírnějších trestů nebo dokonce k vyloučení trestní odpovědnosti.

Mladistvým lze uložit pouze tři různá opatření a tím jsou výchovná, ochranná a trestní opatření. Cílem opatření ukládaných mladistvým je především podpora jejich sociálního a psychického rozvoje, a to s ohledem na úroveň jejich rozumového a morálního vývoje, individuální vlastnosti, rodinné zázemí a prostředí, ze kterého pocházejí. Zároveň mají tato opatření mladistvého chránit před negativními vlivy a zabránit dalšímu páchání provinění.⁵⁶

5.1 Účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže

Hlavním cílem zákona je především snaha zabránit páchání protiprávních činů, obnovit narušené sociální vazby a zároveň zapojit mladistvého do nápravných procesů. Jedním z důležitých aspektů je také jeho opětovné začlenění do společnosti. Východiskem je potřeba vyvést dítě nebo mladistvého z nevhodného prostředí, které by mohlo negativně ovlivňovat jeho další vývoj, a umožnit mu nalézt odpovídající roli ve společnosti v souladu s jeho schopnostmi. Zákon vychází z předpokladu, že každý delikt spáchaný nezletilým je specifický a vyžaduje individuální přístup. Ve většině případů se proto jako účelnější jeví využití alternativních opatření, například dohledu, výchovného vedení, odborného poradenství nebo psychoterapie.⁵⁷

Dalším z hlavních principů zákona o soudnictví ve věcech mládeže je, že mladistvý, který se dopustil provinění, by měl nést odpovědnost za své jednání, avšak tato odpovědnost musí odpovídat jeho věku a úrovni morálního a intelektuálního vývoje. Důraz je přitom kladen na volbu takového opatření, které podpoří pozitivní sociální vývoj

⁵⁶NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo hmotné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, ISBN 978-80-7380-651-4, s. 446

⁵⁷ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-848-2, s. 1-2

mladistvého a zároveň napomůže snížení pravděpodobnosti opakovaného porušování zákona.⁵⁸

5.2 Výchovní opatření

Pro mladistvé jsou charakteristickou formou sankcí výchovná opatření, která lze většinou ukládat pouze mladistvým. Tato opatření mohou být uplatněna samostatně nebo ve spojení s dalšími sankcemi nebo alternativami. Se souhlasem dotyčného mladistvého, mohou být dokonce aplikována během průběhu trestního řízení. Tímto způsobem je umožněna rychlá výchovná intervence po spáchání provinění, což může vést k minimalizaci opakování protiprávního jednání a v důsledku toho k obecnému snížení účelnosti dalšího trestního stíhání mladistvého.

Do kategorie výchovných opatření patří:

- dohled probačního úředníka,
- probační program,
- výchovné povinnosti,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou.⁵⁹

5.3 Ochranná opatření

Dalším opatřením, které lze uplatnit u mladistvých, jsou ochranná opatření. V současnosti jsou mladistvým, včetně těch, kteří nejsou trestně odpovědní důsledkem nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti, přidělována všechna ochranná opatření uvedená v trestním zákoníku, a to za podmínek stanovených v daných ustanoveních.

Charakteristickým ochranným opatřením, které lze uplatnit pouze u mladistvých pachatelů je upraveno v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, je ochranná výchova. Toto opatření se využívá u mladistvých subsidiárně, tedy pokud se ukáže, že ukládání výchovných opatření není dostačující. Je to vzhledem k zřetelným nedostatkům ve výchově mladistvého, které není možno odstranit v prostředí,

⁵⁸ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-848-2, s. 1-2

⁵⁹HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Praha: C.H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-450-6. s. 39

kde mladistvý žije. Provádí se pouze v pevné podobě v institucích Ministerstva školství, zejména ve výchovných zařízeních.⁶⁰

Mezi ochranná opatření patří dále:

- ochranné léčení,
- zabránění věci či jiné majetkové hodnoty,
- zabezpečovací detence.⁶¹

5.4 Trestní opatření

Mezi poslední opatření, které lze ukládat mladistvým, zahrnujeme trestní opatření. Tato opatření mohou být použita pouze v situaci, kdyby se zdálo, že odklony v trestním řízení, nebo výchovná a ochranná opatření, nevedou k dosažení cíle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Tudíž jsou v subsidiárním vztahu k výchovným a ochranným opatřením a odklonům v trestním řízení.

Trestními opatřeními jsou:

- obecně prospěšné práce,
- peněžitě opatření,
- peněžitě opatření s podmíněným odkladem,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,
- zákaz držení a chovu zvířat,
- vyhoštění,
- domácí vězení,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- odnětí svobody nepodmíněně.⁶²

⁶⁰HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Praha: C.H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-450-6, s. 37

⁶¹Tamtéž, s. 41

⁶²Tamtéž, s. 39

5.5 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (dále jen PMS) byla založena dle zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2001. PMS představuje organizační složku státu a účetní jednotku státu. Zajišťování prostředků pro správný výkon probace a mediace zabezpečuje Ministerstvo spravedlnosti, které je zodpovědné i za zajišťování činnosti PMS v oblasti personální, organizační, hospodářské a finanční. Současně Ministerstvo spravedlnosti provádí dohled nad činností PMS.

Dohled probačního úředníka zahrnuje pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodinném prostředí, posuzování výchovného vlivu rodičů a kontrolu plnění výchovných povinností, omezení či probačního programu uloženého soudem pro mládež nebo státním zástupcem během přípravného řízení. Součástí dohledu je také aktivní podpora mladistvého ze strany probačního úředníka, jejímž cílem je vést jej k životu v souladu s právními normami.

Hlavním cílem dohledu je jednak monitorovat a ovlivňovat chování mladistvého s ohledem na prevenci další trestné činnosti a ochranu společnosti, jednak poskytnout odborné vedení a podporu směřující k začlenění mladistvého do běžného, zákonem vymezeného způsobu života.

Mladistvý, jemuž byl dohled uložen, je povinen spolupracovat s probačním úředníkem v rozsahu stanoveném individuálním plánem dohledu. Zároveň je povinen dostavovat se k jednáním dle pokynů úředníka, informovat jej o důležitých změnách ve své situaci – například o pobytu, zaměstnání či plnění uložených opatření – a umožnit mu přístup do místa bydliště za účelem výkonu dohledu.⁶³

Probace v úzkém smyslu spočívá v tom, že mladistvý pachatel je povinen uposlechnout probačnímu příkazu, dodržovat probační podmínky nebo podléhat dohledu, místo toho, aby byl potrestán.⁶⁴

V širším kontextu lze probaci chápat jako proces sběru informací o pachatelově osobnosti, rodinných a sociálních podmínkách, stejně jako jeho pracovní situaci. Tyto

⁶³ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., zákon o Probační a mediační službě. Dostupné také z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2000/257>

⁶⁴MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, s.r.o., 2003, ISBN 80-7178-771-X., s. 187-188

informace slouží jako podklad pro další posouzení ze strany státního zástupce nebo soudu. Základním cílem je poskytnout informace o osobě pachatele, zjistit postoj pachatele k trestné činnosti a následně doporučit řešení ohledně způsobených škod.⁶⁵

Mediační činnosti lze charakterizovat jako specializované postupy pracovníků Probační a mediační služby, které se uskutečňují v přípravné fázi trestního řízení před tím, než státní zástupce nebo soudce učiní rozhodnutí. Hlavním cílem těchto činností je vyřešení konfliktu mezi obětí a pachatelem, odstranění faktorů, jež vedly pachatele k protizákonnému jednání, a zároveň příprava relevantních podkladů pro další rozhodovací proces státního zástupce či soudce.⁶⁶

Cíle PMS v oblasti trestní spravedlnosti jsou následující:

- začlenění pachatele do běžného života společnosti – tak, aby nedocházelo k dalšímu porušování jejích norem a zákonů. Úspěšná integrace se projevuje obnovením respektu pachatele k právním pravidlům a jeho schopností najít místo a naplnění ve společnosti.
- Zapojení poškozeného – to znamená, že má oběť větší účast v procesu řešení následků trestného činu a zapojení jej do procesu jejich kompenzace.
- Ochrana společnosti – spočívá v předcházení další kriminalitě prostřednictvím efektivního řešení konfliktních situací, které souvisí s trestným činem. Myšlena je též ochrana společnosti ve smyslu účinného zajištění alternativních trestů a opatření.⁶⁷

5.6 Druhy zvláštních způsobů řízení

Zvláštní způsoby řízení označují specifické postupy, které se odlišují od běžného projednání v trestním procesu při hlavním líčení. Během těchto odklonů je možné efektivně vyřešit trestní případ v souladu se zákonem, aniž by bylo nutné projednávat záležitost před soudem.

Trestní řízení ve věcech mladistvých by mělo směřovat k prevenci trestné činnosti. Zásadou zákona o soudnictví ve věcech mládeže je aplikace konceptu restorativní justice,

⁶⁵MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, s.r.o., 2003, ISBN 80-7178-771-X., s. 188

⁶⁶ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace*. Praha: Portál, s.r.o., 2010, ISBN 978-80-7367-757-2, s. 47

⁶⁷MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, s.r.o., 2003, ISBN 80-7178-771-X., s. 190

který klade důraz na individuální přístup k trestní věci mladistvého, přihlížející ke všem okolnostem činu, osobnosti mladistvého, potřebám poškozeného a zájmům jejich sociálního prostředí, s cílem obnovit narušené sociální a právní vazby.⁶⁸

Zvláštní postupy trestního řízení lze uplatnit ve věcech mladistvých pouze tehdy, pokud je na základě dostatečně objasněných okolností případu důvodné podezření, že se dopustili provinění, a současně jsou schopni přijmout odpovědnost za své jednání, reflektovat jeho příčiny a aktivně usilovat o nápravu vzniklých škodlivých důsledků. V odůvodněných případech může být po mladistvém požadováno, aby se zavázal k takovému chování, které omezí riziko opakování provinění.⁶⁹

Druhy zvláštních způsobů řízení mladistvých jsou následující:

- podmíněné zastavení trestního stíhání,
- narovnání,
- odstoupení od trestního stíhání.⁷⁰

5.6.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání představuje jednu z forem tzv. odklonu od standardního průběhu trestního řízení. Tento institut umožňuje mimosoudní vyřešení trestní věci, čímž dochází k odlehčení činnosti orgánů činných v trestním řízení, pokud lze zamýšleného účelu dosáhnout jiným, efektivnějším způsobem. Lze jej aplikovat pouze u přečinů, a to za předpokladu, že jsou splněny podmínky stanovené v § 307 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. Trestní řád. Mezi tyto podmínky patří zejména přiznání obviněného k činu, úhrada způsobené škody, případně dohoda s poškozeným či jiný způsob nápravy, jako je vydání bezdůvodného obohacení nebo dohoda o jeho vydání. Dále je nezbytné, aby takový postup odpovídal jak osobě obviněného, tak okolnostem dané věci. U mladistvých je navíc nutný jejich souhlas, jímž se vzdávají práva na projednání věci v rámci standardního řízení.⁷¹

⁶⁸JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. Praha: Nakladatelství Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-160-1, s. 91

⁶⁹ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-848-2, s. 170

⁷⁰Tamtéž, s. 173

⁷¹Tamtéž s. 174

5.6.2 Narovnání

Narovnání představuje druhou tradiční formu odklonu, která je upravena v trestním řádu a může být aplikována rovněž v řízení proti mladistvým. Stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, i narovnání je možné pouze v případě přečinů. Kromě souhlasu mladistvého je vyžadován i souhlas poškozeného. Dalšími podmínkami jsou především: prohlášení mladistvého o spáchání skutku, který je mu kladen za vinu, přičemž toto prohlášení musí být učiněno vážně, dobrovolně a s dostatečnou jistotou; dále pak úhrada způsobené škody, vrácení bezdůvodného obohacení získaného přečinem nebo jiná vhodná forma jeho vydání. Součástí podmínek je rovněž složení peněžité částky určené státu na podporu obětí trestné činnosti, a to buď na účet soudu, nebo – v přípravném řízení – na účet státního zastupitelství. Tato částka nesmí být zjevně nepřiměřená závažnosti přečinu. Soud pak musí uznat, že tento způsob vyřízení věci je vzhledem k povaze a závažnosti činu postačující.⁷²

5.6.3 Odstoupení od trestního stíhání

Odstoupení od trestního stíhání představuje specifickou formu trestněprávní reakce, která se uplatňuje výhradně v případech provinění mladistvých. Tento institut lze využít tehdy, pokud bylo cíle zákona o soudnictví ve věcech mládeže dosaženo jiným způsobem než standardním projednáním věci v hlavním líčení a formálním rozhodnutím o vině a uložení trestního opatření. Tato alternativa může být podložena například dobrovolnou nápravou škody způsobené mladistvým, jeho snahou urovnat vztahy s poškozeným, provedením výchovného opatření, zlepšením sociální situace mladistvého nebo vytvořením podmínek pro jeho další pozitivní vývoj. Smyslu zákona může být rovněž dosaženo prostřednictvím přijetí vhodných opatření, která nahradí pokračování trestního stíhání.⁷³

⁷²ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-848-2, s. 177

⁷³Tamtéž, s. 179-180

6 Praktická část

Praktická část práce byla provedena průzkumným šetřením kvalitativní formou, prostřednictvím rozhovorů. Rozhovory byly vedeny se sociální pracovnící orgánu sociálně-právní ochrany dětí a se zaměstnanci diagnostického ústavu, zaměřujícího se na drogově závislé mladistvé.

Autorka si dohromady vybrala 7 informantů. Z důvodu vytíženosti informantů, byly dotazy zaslány e-mailem. Rozhovor obsahoval 10 otevřených otázek, které měly za cíl popsat práci pracovníků diagnostického ústavu a orgánu sociálně-právní ochrany dětí s drogově závislými mladistvými.

6.1 Výzkumné otázky

- 1) Jak dlouho působíte ve svém oboru a jaká je vaše profesní specializace?
- 2) Jaké jsou podle Vaší zkušenosti nejčastější příčiny, které vedou mladistvé k užívání drog a následné trestné činnosti?
- 3) Jak probíhá Vaše práce s mladistvým, který se dostal do kontaktu s drogami a současně s trestní činností?
- 4) Na co se v praxi nejvíce zaměřujete?
- 5) Jaký vliv má dle Vaší zkušenosti okolí mladistvého – například vrstevníci, škola, rodina – na jeho vztah k drogám a kriminalitě?
- 6) Jak mladiství sami reflektují svou zkušenost s drogami a trestnou činností?
- 7) Otevírají se Vám v rozhovorech, nebo je spíše obtížné navázat důvěru?
- 8) Spolupracujete při řešení těchto případů s dalšími institucemi?
- 9) Jak taková mezioborová spolupráce vypadá?
- 10) Co byste považoval/a za nejdůležitější krok ke snížení drogové kriminality u mladistvých v České republice – z pohledu Vaší odborné praxe?

6.2 Stanovené hypotézy

Hypotéza č. 1 – Rodinné prostředí a vrstevnické vztahy hrají klíčovou roli při vzniku drogové závislosti a trestné činnosti u mladistvých.

Hypotéza č. 2 – Důvěra mezi odborníkem a mladistvým je zásadní pro úspěšné vedení rozhovoru a další práci.

Hypotéza č. 3 – Mladiství si plně uvědomují dopad svého jednání a chápou následky užívání drog a trestné činnosti.

6.3 Rozhovor s informantem č. 1

Informant č. 1 je psycholog s tříletou praxí, zaměřuje se na práci s mladistvými, kteří se dostali do kontaktu s drogami a trestnou činností. Za hlavní příčiny těchto problémů považuje slabé rodinné zázemí, nedostatečné rodičovské kompetence, chybějící autoritu v rodině, poruchy komunikace a vliv vrstevnické skupiny. Pracuje především formou diagnostiky a individuálních konzultací, přičemž klade důraz na potřeby klienta, jeho malé úspěchy a dostupné zdroje podpory.

Okolní prostředí mladistvých, zejména rodina a vrstevníci, podle něj hraje klíčovou roli v jejich vztahu k drogám a kriminalitě. Mladiství si často neuvědomují míru své závislosti, mají pocit kontroly nad situací a často bagatelizují své chování. Důvěru navazují různě, ale většinou se v rozhovorech otevřou, i když někteří se snaží působit lepším dojmem.

Spolupracuje s pracovníky OSPOD a příležitostně s psychiatry, především formou sdílení informací o vývoji klienta. Za klíčové v prevenci drogové kriminality považuje včasnou práci s celou rodinou, dostupnost rodinné terapie a podporu smysluplného trávení volného času dětí.

6.4 Rozhovor s informantem č. 2

Informantem č. 2 je kurátorka pro mládež s dlouholetou praxí (25 let), která vnímá jako hlavní příčiny užívání drog a trestné činnosti u mladistvých především rodinné zázemí – ať už jde o přetížené, ale navenek „funkční“ rodiny, nebo o rodiny sociálně slabé s nízkými rodičovskými kompetencemi. Mladiství hledají přijetí ve vrstevnických skupinách, kde je droga dostupná a kriminální chování vnímají jako součást zábavy či normy.

Práce kurátorky spočívá zejména v poradenství, propojování rodin s odborníky a organizací případových konferencí. V krajních případech dochází i k návrhům na umístění mladistvých do zařízení. Zaměřuje se především na snižování rizik, podporu rodin, posilování rodičovských kompetencí a spolupráci s neziskovými organizacemi.

Okolí, především rodina a vrstevníci, má podle ní zásadní vliv. Sebereflexe mladistvých závisí na jejich zázemí – u těch z dysfunkčního prostředí často zcela chybí. Navázání důvěry je proces, který vyžaduje čas a upřímnost; spolupráci často iniciují rodiče, což ovlivňuje motivaci mladistvého.

Spolupráce s dalšími institucemi je nezbytná – probíhá formou trojstranných jednání, případových konferencí či účastí na soudních řízeních a dalších formálních setkáních. Za klíčové k prevenci drogové kriminality považuje rychlou a individuálně přizpůsobenou reakci systému, která zabrání bagatelizaci a posilování pocitu nepostižitelnosti.

6.5 Rozhovor s informantem č. 3

Informantem č. 3 je odborná pracovnice OSPOD s praxí od roku 2008. Ve své práci se zaměřuje především na podporu rodin v krizi a na ochranu ohrožených dětí. Jako hlavní příčiny užívání drog a trestné činnosti u mladistvých vnímá nefunkční rodinné prostředí, absenci jednoho z rodičů, rodičovskou závislost či výkon trestu, a dále vliv vrstevníků a touhu mladistvých po experimentování.

Pokud mladistvý nepáchá trestnou činnost, je mu doporučena odborná pomoc v adiktologických službách. V případech, kdy dojde k trestné činnosti, přebírá řešení kurátor pro mládež. V praxi se pracovnice zaměřuje zejména na prevenci, podporuje osvětové aktivity a přednášky na školách zaměřené na rizika užívání drog a trestní odpovědnost.

Rodina a vrstevníci mají podle ní na mladistvé zásadní vliv – klíčová je rodičovská péče, zájem o dítě a jeho volnočasové aktivity. Sebereflexe mladistvých je individuální – někteří své činy litují, jiní reagují až po zásahu soudu. Navázání důvěry je často obtížné, proto je důležitá spolupráce s odborníky.

V řešení případů spolupracuje s policií, probační a mediační službou, soudy a odbornými organizacemi. Za nejdůležitější považuje prevenci, podporu ze strany rodičů a nabídku smysluplného trávení volného času pro děti a mládež.

6.6 Rozhovor s informantem č. 4

Informantem č. 4 je pracovnice OSPOD s třicetiletou praxí v oblasti kolizního opatrovnictví. Jako klíčové příčiny užívání drog a páchání trestné činnosti vnímá u mladistvých především nefunkční rodinné prostředí, nedostatek hranic, emocionální nepohodu a silný vliv vrstevníků. Děti často touží po přijetí, které nenalézají v rodině, a proto jej hledají v rizikových skupinách.

Ve své práci se zaměřuje na spolupráci s policií, probační a mediační službou, adiktologickými organizacemi i na přímé pohovory s mladistvými a jejich rodiči. Důležitou roli vnímá i v oblasti prevence, zejména prostřednictvím vzdělávacích aktivit ve školách.

Okolí mladistvého má podle ní zásadní vliv, přičemž selhávající rodinné zázemí často vede dítě k problémovému chování. Sebereflexe mladistvých je obvykle slabá – častěji pociťují odpor vůči systému než vinu, a změna chování po uložení trestu nebývá výrazná. Navázání důvěry bývá obtížné, zejména kvůli neochotě sdílet hlubší příčiny svého chování.

Mezioborová spolupráce probíhá formou osobních setkání, zakázek na práci s dítětem a případových konferencí. Za zásadní krok ke snížení drogové kriminality považuje funkční rodinné prostředí a jednotný přístup rodičů k výchově.

6.7 Rozhovor s informantem č. 5

Informantem č. 5 je kurátorka OSPOD, která působí v oboru necelých pět let. Poskytuje přehled o aktuálních zkušenostech s mladistvými v kontaktu s drogami a trestnou činností. Hlavními příčinami rizikového chování jsou podle ní sociální a rodinné prostředí, stejně jako vliv vrstevníků z rizikových skupin. Práce s mladistvými zahrnuje pohovory s nimi i jejich rodinami, spolupráci s Probační a mediační službou a doporučování aktivizačních programů či odborných služeb. Zdůrazňuje význam zdravých sociálních vazeb a individuální přístup podle prostředí a povahy dítěte. Mezioborová spolupráce probíhá formou případových konferencí a společných plánování kroků ve prospěch nezletilého. Jako klíčové opatření k omezení drogové kriminality vidí rychlejší trestní řízení a přísnější sankce, upozorňuje také na riziko normalizace problematického chování ve společnosti.

6.8 Rozhovor s informantem č. 6

Informantem č. 6 je pracovnice OSPOD, která působí v oblasti péče o rodinu a děti již přes 30 let. Zdůrazňuje, že hlavní příčiny užívání drog a následné trestné činnosti u mladistvých jsou motivovány snahou zapadnout mezi vrstevníky a řešením osobních problémů. Práce s mladistvými spočívá zejména v doporučení odborné pomoci, testování a spolupráci s probační a mediační službou. Klíčovým bodem je podle ní fungování rodiny a její podpora. Významný vliv na chování mladistvých má prostředí, zejména vrstevníci a komunikace s rodiči. Navázání důvěry bývá obtížné, protože mladí často svůj problém nepřipouštějí. Mezioborová spolupráce probíhá formou třístranných dohod a společných setkání včetně návštěv léčebných zařízení. Jako nejdůležitější opatření ke snížení drogové kriminality vidí respondentka zvýšenou osvětu, zejména na základních školách, včetně informování o zdravotních dopadech a důsledcích užívání návykových látek.

6.9 Rozhovor s informantem č. 7

Informantem č. 7 je vedoucí oddělení OSPOD, která má 30 let zkušeností v sociální oblasti, přináší ucelený pohled na problematiku užívání drog a trestné činnosti mladistvých. Respondentka zdůrazňuje, že nejčastějšími příčinami jsou nuda, vliv vrstevníků, problémy ve škole a v rodině. Práce s mladistvými zahrnuje nejen poskytování kontaktů na odbornou pomoc, ale také spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a probačními službami. Velký důraz klade na mezioborovou spolupráci, která je pravidelná a funguje zejména na úrovni škol a dalších institucí. Podstatný vliv na chování mladistvých má podle ní okolí, zejména rodina a vrstevníci, kteří mohou své rizikové chování přenášet. Důvěra se zpravidla navazuje bez větších problémů, i když některé případy vyžadují delší čas. Jako klíčové opatření ke snížení drogové kriminality vidí respondentka intenzivní a dlouhodobou prevenci již od prvního stupně základních škol.

7 Interpretace výsledků a vyhodnocení hypotéz

Z provedených rozhovorů vyplývá, že odborníci pracující s mladistvými v kontaktu s drogami a trestnou činností se shodují na několika klíčových aspektech. Mezi hlavní příčiny rizikového chování patří nefunkční nebo oslabené rodinné zázemí, nízké rodičovské kompetence, nedostatek autorit a hranic, problémy ve škole a především silný vliv vrstevníků. Mladiství často hledají přijetí a pocit sounáležitosti v rizikových sociálních skupinách, kde užívání drog a kriminální chování může být vnímáno jako norma nebo zábava.

Práce s mladistvými probíhá zejména formou individuálních pohovorů, poradenství a poskytování kontaktů na odborné služby (adiktologická centra, probační a mediační služby). Klíčová je podpora rodiny, její zapojení a rozvoj rodičovských kompetencí, stejně jako spolupráce mezi institucemi – OSPOD, školami, policií, soudy a neziskovými organizacemi. Důvěra mladistvých je proměnlivá, navázání otevřené komunikace vyžaduje často čas a citlivý přístup.

Sebereflexe mladých lidí bývá často omezená, někteří své problémy bagatelizují nebo popírají. Významnou roli v prevenci a redukci drogové kriminality vidí respondenti v efektivní a včasné prevenci, zejména již od raných stupňů vzdělávání, v osvětě o rizicích užívání návykových látek a v nabídce smysluplného trávení volného času. Také zdůrazňují potřebu rychlejšího a efektivnějšího právního a sociálního zásahu, který by zabránil normalizaci rizikového chování ve společnosti.

Celkově lze říci, že komplexní přístup zahrnující rodinnou podporu, mezioborovou spolupráci a dlouhodobou prevenci je klíčem k úspěšnému snižování drogové kriminality mezi mladistvými.

Hypotéza č. 1: Rodinné prostředí a vrstevnické vztahy hrají klíčovou roli při vzniku drogové závislosti a trestné činnosti u mladistvých. Tato hypotéza byla potvrzena ve všech rozhovorech. Odborníci jednoznačně zdůrazňují, že nefunkční rodinné prostředí, nízké rodičovské kompetence a vliv vrstevníků jsou hlavními faktory vedoucími k rizikovému chování mladistvých. Mladí lidé často hledají přijetí a identitu právě ve skupinách, kde je dostupnost drog a kriminalita běžná.

Hypotéza č. 2: Důvěra mezi odborníkem a mladistvým je zásadní pro úspěšné vedení rozhovoru a další práci. Tuto hypotézu podporují všichni respondenti, kteří uvádějí, že navázání důvěry je často náročné, ale klíčové pro efektivní spolupráci. V některých případech je potřeba více času a trpělivosti, aby se mladistvý otevřel, nicméně bez důvěry je práce s klientem výrazně komplikovaná.

Hypotéza č. 3: Mladiství si plně uvědomují dopad svého jednání a chápou následky užívání drog a trestné činnosti. Tato hypotéza nebyla potvrzena. Naopak, většina odborníků poukazuje na to, že mladiství často bagatelizují své chování, mají pocit kontroly nad situací a následky své činnosti si plně neuvědomují. Sebereflexe je podle zkušeností pracovníků OSPOD a psychologů zpravidla slabá a motivace ke změně je často nízká.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala problematikou drogové kriminality mladistvých v kontextu hlavního města Prahy, s důrazem na zkušenosti sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zaměstnanců diagnostických ústavů. Hlavním cílem bylo identifikovat specifické problémy, se kterými se odborníci v praxi setkávají a zjistit, jaké preventivní programy se ukazují jako nejúčinnější. Vedlejším cílem bylo vymezit klíčové faktory přispívající k užívání drog mladistvými a formulovat doporučení ke zlepšení současné situace.

Teoretická část poskytla komplexní přehled o osobnostních charakteristikách mladistvých pachatelů, příčinách a symptomech užívání návykových látek, typologii závislostí, sociálních vlivech, i právních postupech v trestání mladistvých. Praktická část pak prostřednictvím kvalitativních rozhovorů nabídla vhled do reálných zkušeností odborníků a potvrzuje význam rodinného prostředí a vrstevnických vztahů jako klíčových faktorů ovlivňujících drogovou kriminalitu mladistvých.

Výsledky potvrdily, že důvěra mezi sociálním pracovníkem a mladistvým je zásadní pro efektivní práci a že prevence, především formou včasné edukace a podpory rodin, hraje klíčovou roli v omezení rizikového chování. Naopak se nepotvrdilo, že by mladiství plně chápali dopady svého jednání – často bagatelizují své problémy a nedostatečně si uvědomují závažnost užívání drog a trestné činnosti.

V praxi se ukazuje jako efektivní zejména individuální přístup ke každému klientovi, přičemž důraz je kladen na budování důvěry, pozitivní motivaci a posilování vnitřních zdrojů mladistvého. Osvědčují se také metody, které zapojují širší okolí – zejména rodinu, školu nebo komunitu – a poskytují mladistvému stabilní a podpůrné prostředí. Dlouhodobá a stabilní vazba s jedním odborníkem se jeví jako jeden z klíčových prvků pro úspěšné překonání rizikového chování.

V neposlední řadě je důležité upozornit na potřebu dalšího výzkumu v této oblasti. Přestože kvalitativní rozhovory poskytly cenné vhledy do praxe, drogová kriminalita mladistvých je dynamicky se vyvíjející fenomén, který je ovlivňován řadou proměnných – od společenských trendů přes dostupnost drog až po legislativní změny. Výzkum zaměřený například na perspektivu samotných mladistvých, jejich rodičů či školních

pracovníků by mohl dále rozšířit porozumění této problematice a přispět k efektivnějším intervencím.

Celkově lze říci, že prevence drogové kriminality mladistvých nesmí být chápána pouze jako izolovaný úkol jednotlivých odborníků nebo institucí, ale jako součást širší společenské odpovědnosti. Společnost jako celek by měla vytvářet podmínky pro zdravý vývoj mladých lidí, včasné zachycení rizikového chování a systematickou podporu při jeho řešení. V tomto smyslu může i tato bakalářská práce představovat malý, ale důležitý příspěvek k diskuzi o tom, jak lépe porozumět potřebám mladistvých a jak jim účinně pomáhat v náročných životních situacích.

Na základě zjištění práce doporučuje zintenzivnění mezioborové spolupráce, důraz na dlouhodobou a systematickou prevenci již od raného školního věku a rozšíření dostupnosti rodinné terapie a volnočasových aktivit pro mladistvé. Tyto kroky mohou významně přispět ke snížení drogové kriminality a podporovat zdravý vývoj mladých lidí.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2014, 216 s. ISBN 978-80-7380-521-0.
2. GOODYER, Paul. *Drogy + teenager*. Praha: Nakladatelství Slovanský dům, 2001, 162 s. ISBN 80-864421-44-9.
3. HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Praha: C.H. Beck, 2013, 256 s. ISBN 978-80-7400-450-6.
4. CHMELÍK, Jan. a kolektiv. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 532 s. ISBN 80-86898-36-9.
5. JANDOUREK, Jan. *Sociologie zločinu*. Praha: Portál, s.r.o., 2011, 176 s. ISBN 978-80-262-0026-0.
6. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. Praha: Nakladatelství Leges, 2016, 848 s. ISBN 978-80-7502-160-1.
7. JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů*. Brno: Masarykova univerzita, právnická fakulta, 1999, 176 s. ISBN 80-210-2234-5.
8. MAHDALÍČKOVÁ, Jana. *Víme o drogách všechno?* Praha: Wolters Kluwer (ČR), 2014, 122 s. ISBN 978-80-7478-589-4.
9. MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2018, 126 s. ISBN 978-80-7251-483-0.
10. MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, s.r.o., 2003, 340 s. ISBN 80-7178-771-X.
11. NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo hmotné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, 373 s. ISBN 978-80-7380-651-4
12. ŠÁMAL a kol. *Trestní zákoník III. zvláštní část (§ 272-421)*, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2023, 4933 s. ISBN 978-80-7400-893-1.
13. ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace*. Praha: Portál, s.r.o., 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
14. ŠUBRT, Milan. *Trestněprávní odpovědnost a ochrana mládeže*, Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010, 286 s. ISBN 978-80-7251-333-8.

15. TITMAN, Martin. *Sociální práce a drogová problematika dětí a mladistvých*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2020, 68 s. ISBN 978-80-7421-219-2.
16. ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2002, 231 s. ISBN 80-86473-08-2.
17. ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2.

Elektronické zdroje

1. MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR *Zákon umožňující regulaci psychoaktivních látek vstoupil v platnost. Účinnosti nabude 1. ledna 2025* [online] © 2025 Ministerstvo zdravotnictví ČR. 2025. Dostupné z: <https://mzd.gov.cz/tiskove-centrum-mz/zakon-umoznujici-regulaci-psychoaktivnich-latek-vstoupil-v-platnost-ucinnosti-nabude-1-ledna-2025> [cit. 2025-04-13].
2. POLICIE ČR: *Statistické přehledy kriminality za rok 2024*. [online] © 2025 Policie ČR. 2024. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2024> [cit. 2025-03-02].
3. POLICIE ČR: *Alkohol, drogy a mládež 2024*. [online] © 2025 Policie ČR. 2024. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/web-informacni-servis-zpravodajstvi-alkohol-drogy-a-mladez-2024.aspx> [cit. 2025-02-20].
4. POLICIE ČR: *Vývoj registrované kriminality v roce 2022*. [online] © 2025 Policie ČR. 2024. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2022.aspx> [cit. 2025-03-02].

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., zákon o Probační a mediační službě. Dostupné také z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2000/257>
2. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Dostupné také z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2003/218>
3. ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním. Dostupné také z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/1961/141>

4. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. zákon trestní zákoník. Dostupné také z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2009/40>
5. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*, 2016, ISBN 978-80-7421-120-1

Seznam zkratek

OPL – omamné a psychotropní látky

TrZ – Trestní zákoník

PČR – Policie České republiky

CNS – centrální nervová soustava

LSD - dietylamid kyseliny lysergové

MDMA – methylenedioxyamfetamin

HHC – hexahydrokanabinol

THC – tetrahydrokanabinol

PMS – probační a mediační služba

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: Drogová kriminalita mladistvých v roce 2024

Tabulka č. 2: Spáchané skutky akce ADAM 2024

Seznam příloh

Příloha č. 1 – rozhovor s informantem č. 1

Příloha č. 2 – rozhovor s informantem č. 2

Příloha č. 3 – rozhovor s informantem č. 3

Příloha č. 4 – rozhovor s informantem č. 4

Příloha č. 5 – rozhovor s informantem č. 5

Příloha č. 6 – rozhovor s informantem č. 6

Příloha č. 7 – rozhovor s informantem č. 7

Přílohy

Příloha č. 1 – rozhovor s informantem č. 1

1) Jak dlouho působíte ve svém oboru a jaká je vaše profesní specializace?

„Psycholog, 3 roky.“

2) Jaké jsou podle Vaší zkušenosti nejčastější příčiny, které vedou mladistvé k užívání drog a následné trestné činnosti?

„Slabé socioekonomické zázemí; nízké kompetence rodičů; dysfunkční vztahy v rodině (rodiče nemají přehled o trávení volného času s dětmi, mají mnoho dětí, komunikace selhává), užívání OPL v rodině; absence jedné z autorit v rodině (rozvedení rodiče), kdy druhá na výchovu nestačí a s tím souvisí i špatné nastavení hranic; nedůslednost ve výchově; vliv závadové vrstevnické party.“

3) Jak probíhá Vaše práce s mladistvým, který se dostal do kontaktu s drogami a současně s trestnou činností?

„Provádím diagnostické vyšetření a vedu s chlapci konzultace.“

4) Na co se v praxi nejvíce zaměřujete?

„Na to co si přeje samotný klient, zejména ale na jeho malé úspěchy, zdroje podpory (ať už sociální či jiné) apod.“

5) Jaký vliv má dle Vaší zkušenosti okolí mladistvého – například vrstevníci, škola, rodina – na jeho vztah k drogám a kriminalitě?

„Významný, považuji to za jeden ze zásadních vlivů. Ve vrstevnické skupině nalézají pocity uznání a ocenění, ale také uplatnění. Vzájemné vztahy v rodině (už od raného dětství) a vzory v rodině mají také zásadní vliv. V pubertě se často jen vše „projeví“ ale „problém“ začal už dříve. Genetika a užívání OPL rodiči také může mít vliv.“

6) Jak mladiství sami reflektují svou zkušenost s drogami a trestnou činností?

„Často nevnímají, že jsou závislí. Mají pocit, že to mají pod kontrolou. THC nepovažují za drogu. V menší míře náhled mají. Někdy dochází ke zlehčování trestné činnosti, svalování viny na druhé. Někdy k náhledu také dochází. Je to individuální.“

7) Otevírají se Vám v rozhovorech, nebo je spíše obtížné navázat důvěru?

„Je to opět individuální ale myslím si, že často nemají obtíže s otevřením se v určitých věcech. Někdy však zlehčují své potíže s užíváním i TČ. Je to komplikované, protože jsem zároveň i diagnostik, takže se někteří snaží působit lepším dojmem. Za sebe si ale myslím, že s tím až takový problém nemají. Opět je to také individuální.“

8) Spolupracujete při řešení těchto případů s dalšími institucemi?

„S pracovníky OSPOD, občas s psychiatry.“

9) Jak taková mezioborová spolupráce vypadá?

„Sdělení údajů o tom, jak chlapec prosperuje v zařízení.“

10) Co byste považoval/a za nejdůležitější krok ke snížení drogové kriminality u mladistvých v České republice – z pohledu Vaší odborné praxe?

„Netuším, protože by do toho asi musel zasáhnout stát. Větší podporu celé rodiny, aby měli třeba nějaké psychoterapie rodinné zadarmo. Určitě spíše práci s celou tou rodinou jako systémem, již v raných počátcích problému. Třeba i nabízení zadarmo zájmových koníčků jejich dětem, aby měly jak smysluplně trávit i volný čas.“

Příloha č. 2 – rozhovor s informantem č. 2

1) Jak dlouho působíte ve svém oboru a jaká je vaše profesní specializace?

„Na OSPOD pracuji 25 let, moje profesní specializace je po celou dobu kurátorka pro mládež.“

2) Jaké jsou podle Vaší zkušenosti nejčastější příčiny, které vedou mladistvé k užívání drog a následné trestné činnosti?

„Většina problémů vychází z rodinného prostředí, v čase se mění problematika, nyní určitě převládá významné pracovní přetížení rodičů a možná i neochota věnovat se dětem, to je v rodinách na první pohled funkčních, děti pak vyhledávají přijetí ve vrstevnické skupině, kde je droga přístupná, trestá činnost je pak určitá míra adrenalinové zábavy. Určitě hraje roli i posouvání hranic ve vztahu k morálce, společenská akceptovatelnost drog, větší tolerance k rizikovému chování, nízké tresty za protiprávní jednání. U sociálně slabších rodin hraje významnou roli nízké rodičovské kompetence a nepodnětné

prostředí. Pak už je scénář podobný, děti hledají přijetí ve vrstevnické skupině, která je často riziková.“

3) Jak probíhá Vaše práce s mladistvým, který se dostal do kontaktu s drogami a současně s trestnou činností?

„Tato naše práce se v čase mění, jelikož mohu srovnávat z dlouhodobého časového horizontu, aktuálně je hlavní činností poradenství a propojení s odborníky na tuto problematiku. Poradenství pro rodiče, nabídka adiktologických služeb, možnost svolání případové konference, kde je možné na jednom místě a v jednom čase identifikovat míru ohrožení a plánovat společné postupy vedoucí ke stabilizaci situace. Konkrétně drogová problematika je velmi obtížně stanovitelná, pokud uživatel nemá sám náhled na situaci a nemá chuť svůj život měnit. K tomu dochází většinou až v okamžiku, kdy jim začne užívání drog významně komplikovat život. Rodiče pochopitelně potřebu mají mnohem dříve, pakliže to situace vyžaduje, je možné zasahovat i razantnějším způsobem, tedy podáním návrhu k soudu na umístění dítěte do vhodného zařízení. Specializovaných zařízení na drogovou problematiku je v republice omezené množství, stejně tak jako adiktologických pracovišť cílících na mladistvé, ještě méně je odborníků na nezletilé.“

4) Na co se v praxi nejvíce zaměřujete?

„Na snížení rizik v životě mladistvých, na rodinu jako celek, na podporu měkkých dovedností, rodičovských kompetencí, to vše za pomoci NNO nabízející služby sanace rodiny, terapeutických služeb, služeb Střediska výchovné péče.“

5) Jaký vliv má dle Vaší zkušenosti okolí mladistvého – například vrstevníci, škola, rodina – na jeho vztah k drogám a kriminalitě?

„Jak je uvedeno u odpovědi 2, prostředí hraje významný vliv, primárně jistě rodina a nejbližší, v prepubertě a pubertě nepochybně přebírá hlavní roli vrstevnická skupina, s níž se mladistvý identifikuje. Škola může být podpůrnou institucí, ale ani přes jejich velkou snahu se nedaří odvrátit mladistvé od rizikového chování.“

6) Jak mladiství sami reflektují svou zkušenost s drogami a trestnou činností?

„V případě, že se jedná o prvopachatele, nebo o mladistvého, který s drogami pouze experimentuje, je míra sebereflexe poměrně vysoká, klíčovou roli ale opět hraje prostředí, z něhož mladistvý pochází, tedy rodina a blízcí. Naopak v okamžiku, kdy se jedná o mladistvého, který pochází z rodiny, kde drogy jsou běžnou součástí života, některý

z rodičů nebo dokonce oba mají kriminální minulost, je reflexe rizikového chování prakticky nulová, pro mladistvého je toto běžnou normou chování. “

7) Otevírají se Vám v rozhovorech, nebo je spíše obtížné navázat důvěru?

„Při prvních kontaktech se mladistvý užívající drogy spíše neotevírají, logicky nemají navázanou důvěru. Jakmile je spolupráce delší, a především mladistvý vidí, že podpora kurátora je skutečně autentická, upřímná a konzistentní, důvěra se tím buduje. Nicméně jsou i mladiství užívající návykové látky, kteří vnímají vstup kurátora do jeho života jako nutné zlo, něco, co musí strpět a dělá to pouze jako povinnost. Hraje v tom roli i to, že v převážné většině případů jsou iniciátory spolupráce rodiče, kteří jsou nespokojení s jednáním svých dětí a ti to berou jako výtku. “

8) Spolupracujete při řešení těchto případů s dalšími institucemi?

„Ano, spolupráce s dalšími institucemi a subjekty je naprosto nevyhnutelná a nezbytná, bez multidisciplinární spolupráce by práce byla neefektivní.

9) Jak taková mezioborová spolupráce vypadá?

„Jak je uvedeno výše, buď se jedná o jednání trojstranná, kdy propojujeme rodinou se službou a jsme součástí řešení a máme možnost sledovat výsledky, nebo ses jedná o případové konference, jichž se účastní větší množství aktérů zapojených do situace mladistvého. V případě spolupráce vyplývající se zákonného rámce, je to účast na výslechu, jednání na Probační a mediační službě, účast u soudu, návštěvy dítěte v ústavním zařízení, škole, na praxi, případně jiném prostředí. “

10) Co byste považoval/a za nejdůležitější krok ke snížení drogové kriminality u mladistvých v České republice – z pohledu Vaší odborné praxe?

„K eliminaci by nepochybně přispělo, kdyby reakce na tuto kriminalitu mladistvých byly co nejrychlejší, přímo odpovídali individuálním potřebám mladistvého a tresty odpovídali závažnosti. Jakékoliv oddalování a zlehčování je kontraproduktivní a vede spíše k pocitu neohroženosti a v žádném případě nemá efekt odrazení od rizikového chování v budoucnu. “

Příloha č. 3 – rozhovor s informantem č. 3

1) Jak dlouho působíte ve svém oboru a jaká je vaše profesní specializace?

„V oboru působím od roku 2008. Na městském úřadě pracuji jako samostatný odborný referent OSPOD. Zaměřujeme se na práci s rodinou, s rodinou v krizi při rozvodu, na úpravu poměrů nezletilých dětí, práci s ohroženým dítětem, atp.“

2) Jaké jsou podle Vaší zkušenosti nejčastější příčiny, které vedou mladistvé k užívání drog a následné trestné činnosti?

„Dle mého názoru chtějí mladiství experimentovat, mají špatné zázemí v rodině, nerozumí si se svými rodiči. Často jde o děti s jedním chybějícím rodičem, rodiči závislími na návykových látkách nebo s rodičem ve VTOS. Děti hledají únik z tohoto prostředí právě prostřednictvím experimentování s alkoholem nebo drogami, nechají se lákat kamarády. Vzhledem k potřebě financí děti a mladiství mohou páchat trestnou činnost, toto pak řeší kurátor pro děti a mládež.“

3) Jak probíhá Vaše práce s mladistvým, který se dostal do kontaktu s drogami a současně s trestnou činností?

„Pokud mladiství nepáchá trestnou činnost, pouze má zkušenosti s užíváním drog, je mu a jeho rodičům doporučena odborná pomoc, a to např. K-centrum, P-centrum, adiktologické ambulance, atp. Co se týče páčání trestné činnosti mladistvého, toto řeší kurátor pro děti a mládež, já s těmito mladistvými nepracuji.“

4) Na co se v praxi nejvíce zaměřujete?

„Myslím, že je důležitá osvěta, a tak vítáme různé preventivní programy a přednášky na školách o škodlivosti drog a dalších návykových látek, popřípadě přednášky policie o následcích páčání trestné činnosti. Kolegyně z našeho OSPOD měly rovněž v březnu a dubnu přednášky na druhých stupních základních škol v ORP Nepomuk o trestní odpovědnosti dětí a mládeže.“

5) Jaký vliv má dle Vaší zkušenosti okolí mladistvého – například vrstevníci, škola, rodina – na jeho vztah k drogám a kriminalitě?

„Popsáno v bodu 2) Rodinné zázemí a vliv vrstevníků má jistě na mladistvého velký vliv. Rodiče by se měli o děti zajímat, o jejich koníčky, trávení volného času, prospěch ve škole.“

6) Jak mladiství sami reflektují svou zkušenost s drogami a trestnou činností?

„V některých případech si mladiství uvědomí, že to, co páchali, byla chyba a někdy je poučí i řízení před soudem, kde svých činů litují.“

7) Otevírají se Vám v rozhovorech, nebo je spíše obtížné navázat důvěru?

„To je individuální. Když je těžké navázat důvěru, odkazujeme je na další organizace, kde s nimi spolupracují odborníci.“

8) Spolupracujete při řešení těchto případů s dalšími institucemi?

„Ano, kromě výše jmenovaných také s Probační a mediační službou, policií, soudem.“

9) Jak taková mezioborová spolupráce vypadá?

„Toto řeší kurátor pro mladistvé. Zpravidla policie vyžádá zprávu na mladistvého, dále na rodinu navážeme nějakou odbornou pomoc, spolupracujeme s probační a mediační službou, účastníme se soudního jednání.“

10) Co byste považoval/a za nejdůležitější krok ke snížení drogové kriminality u mladistvých v České republice – z pohledu Vaší odborné praxe?

„Asi osvěta mezi mladistvými, podpora od rodičů, smysluplné trávení volného času.“

Příloha č. 4 – rozhovor s informantem č. 4

1) Jak dlouho působíte ve svém oboru a jaká je vaše profesní specializace?

„30 let, pracovník OSPOD, kolizní opatrovnictví.“

2) Jaké jsou podle Vaší zkušenosti nejčastější příčiny, které vedou mladistvé k užívání drog a následné trestné činnosti?

„Přílišná volnost, bezhraniční výchova, nepohoda doma, nefunkční rodina, touha patřit do nějaké skupiny, touha po přijetí kýmkoliv.“

3) Jak probíhá Vaše práce s mladistvým, který se dostal do kontaktu s drogami a současně s trestnou činností?

„Spolupráce s policií, spolupráce s Probační a mediační službou v Plzni, spolupráce s organizací K-centrum, P-centrum v Plzni, jednání s rodiči, s mladistvým, osobní pohovory.“

4) Na co se v praxi nejvíce zaměřujete?

„Prevence ve školách na téma trestní odpovědnost dětí a mladistvých, osobní pohovory s rodiči a dětmi, poradenství v případě užívání drog, v případě trestné činnosti spolupráce s Probační mediační službou, policií, soudy, státním zastupitelství.“

5) Jaký vliv má dle Vaší zkušenosti okolí mladistvého – například vrstevníci, škola, rodina – na jeho vztah k drogám a kriminalitě?

„Zásadní. vliv vrstevníků má zásadní příčinu k nevhodnému chování dětí, páčání trestné činnosti. Pakliže nefunguje rodina, rodinné zázemí, dítě není přijímáno, sklouzává pak k nevhodnému chování, má potřebu na sebe jakkoliv upozornit, touží po jakémkoliv místě někam patřit, být přijímán.“

6) Jak mladiství sami reflektují svou zkušenost s drogami a trestnou činností?

„Někdy negativně, jindy laxně. Nestává se nám ale příliš často, že by si uvědomovali své závadové chování. Spíše jsou naštvaní na „systém“, na rodiče, že jim nikdo „nerozumí“. Pakliže jim je uložen trest, přijmou ho, nicméně ne příliš dojde následně v jejich chování k zásadní změně.“

7) Otevírají se Vám v rozhovorech, nebo je spíše obtížné navázat důvěru?

„Spíše obtížné. Za prvé nechtějí rozkrýt prapůvod svého chování, důvody, které k závadovému chování vedou. Dále nechtějí poukázat např. na další kamarády, vrstevníky, díky kterým spadli do závadového chování, drogové závislosti, trestné činnosti.“

8) Spolupracujete při řešení těchto případů s dalšími institucemi?

„Orgány činné v trestním řízení, Probační mediační služba, K- centrum, P- centrum, Středisko výchovné péče.“

9) Jak taková mezioborová spolupráce vypadá?

„Osobní setkání, zakázka od nás na konkrétní práci s dítětem, společné jednání s rodinou, případové konference.“

10) Co byste považoval/a za nejdůležitější krok ke snížení drogové kriminality u mladistvých v České republice – z pohledu Vaší odborné praxe?

„Obávám se, že netuším. Nicméně zásadní vliv na chování dítěte má dle mého soudu jednoznačně rodina, jednotný přístup rodičů ve výchově.“

Příloha č. 5 – rozhovor s informantem č. 5

1) Jak dlouho působíte ve svém oboru a jaká je vaše profesní specializace?

„Jako kurátorka na OSPOD pracuji necelých 5 let. Předtím jsem pracovala jako veřejný opatrovník, sociální pracovník. Mám vystudovanou FFI na ZČU – Sociální a kulturní antropologii.“

2) Jaké jsou podle Vaší zkušenosti nejčastější příčiny, které vedou mladistvé k užívání drog a následné trestné činnosti?

„Sociální a rodinné prostředí, pohyb mezi rizikovou mládeží.“

3) Jak probíhá Vaše práce s mladistvým, který se dostal do kontaktu s drogami a současně s trestnou činností?

„Pohovory na OSPOD nejen s nezletilým ale i členy rodiny, spolupráce s PMS, dle případu: probační programy, odkaz na aktivizační zájmové programy.“

4) Na co se v praxi nejvíce zaměřujete?

„Odkaz na odborné sociální služby, hledání podpory při řešení sociálních a zdravotních obtíží v důsledku experimentování či pravidelného užívání návykových látek.“

5) Jaký vliv má dle Vaší zkušenosti okolí mladistvého – například vrstevníci, škola, rodina – na jeho vztah k drogám a kriminalitě?

„Vliv okolí je velký – rodina, škola..., nutnost zdravých sociálních kontaktů

6) Jak mladiství sami reflektují svou zkušenost s drogami a trestnou činností?

„Záleží z jakého prostředí je nezletilý.“

7) Otevírají se Vám v rozhovorech, nebo je spíše obtížné navázat důvěru?

„Opět záleží z jakého je nezletilý prostředí, jaké je povahy.“

8) Spolupracujete při řešení těchto případů s dalšími institucemi?

„SVP, PMS, probační programy, Centrum protidrogové prevence a terapie.“

9) Jak taková mezioborová spolupráce vypadá?

„Přizvání na případové konference, navázání spolupráce, podávání, společná jednání, na kterých jsou plánovány kroky v zájmu nezletilého.“

10) Co byste považoval/a za nejdůležitější krok ke snížení drogové kriminality u mladistvých v České republice – z pohledu Vaší odborné praxe?

„Vyšší tresty, kratší trestní řízení, mnohé se začíná ve společnosti normalizovat.“

Příloha č. 6 – rozhovor s informantem č. 6

1) Jak dlouho působíte ve svém oboru a jaká je vaše profesní specializace?

„V oboru působím 31 let, pracovnice OSPOD – péče o rodinu a děti.“

2) Jaké jsou podle Vaší zkušenosti nejčastější příčiny, které vedou mladistvé k užívání drog a následné trestné činnosti?

„Zalíbit se, nebýt jiný, mladí se nechají zlákat, aby nějakou drogu zkusili, ne všichni to ustojí po první zkoušce nebo mají nějaký problém a neví si rady, tak zkusí něco, co by jim mohlo pomoci.“

3) Jak probíhá Vaše práce s mladistvým, který se dostal do kontaktu s drogami a současně s trestnou činností?

„Většinou musí docházet na odborné poradenství a testování, případně nástup na léčení, spolupracovat s probační a mediační službou, kde řeší trestnou činnost a nápravu.“

4) Na co se v praxi nejvíce zaměřujete?

„Na fungování rodiny, pomoc při řešení problémů.“

5) Jaký vliv má dle Vaší zkušenosti okolí mladistvého – například vrstevníci, škola, rodina – na jeho vztah k drogám a kriminalitě?

„Hodně velký – vrstevníci; nezáměr rodičů (nekomunikují spolu) nebo i děti, které mají přisun peněz od svých rodičů.“

6) Jak mladiství sami reflektují svou zkušenost s drogami a trestnou činností?

„Někteří se poučí – třeba jim bylo špatně a zhoršil se jim zdravotní stav, ale většina se i po zkušenostech i léčením (nedokončeném), opět vrací k drogám nebo se domnívají, že to není tak škodlivé – tř. marihuana.“

7) Otevírají se Vám v rozhovorech, nebo je spíše obtížné navázat důvěru?

„Důvěra se navazuje velice těžko, oni si problém nepřipouštějí.“

8) Spolupracujete při řešení těchto případů s dalšími institucemi?

„Spolupráce s jinými institucemi je nutná.“

9) Jak taková mezioborová spolupráce vypadá?

„Sejdeme se v organizaci (třístranná dohoda), domluví se pravidla, jezdíme i do léčebných zařízení.“

10) Co byste považoval/a za nejdůležitější krok ke snížení drogové kriminality u mladistvých v České republice – z pohledu Vaší odborné praxe?

„Větší osvěta, jaký dopad to má na zdraví člověka, větší opatření právě na základních školách – informovat, sdělovat, postihovat.“

Příloha č. 7 – rozhovor s informantem č. 7

1) Jak dlouho působíte ve svém oboru a jaká je vaše profesní specializace?

„V oboru jsem právě 30 let. Před tím – péče o staré a zdravotně postižené občany. Posledních cca 8 let jsem na OSPOD a poslední tři roky jsem vedoucí oddělení OSPOD.“

2) Jaké jsou podle Vaší zkušenosti nejčastější příčiny, které vedou mladistvé k užívání drog a následné trestné činnosti?

„Nuda, kamarádi, kteří již užívají nebo mají zkušenost a chtějí se vyrovnat, nebo zapadnout do party, problémy ve škole, problémy doma.“

3) Jak probíhá Vaše práce s mladistvým, který se dostal do kontaktu s drogami a současně s trestnou činností?

„Mladistvému a jeho rodičům jsou v rámci pohovorů s kurátorem pro děti mládež předány kontakty na organizace pro pomoc se závislostmi. Monitoruje se občasné docházení na testy. Trestná činnost je pak zvlášť, řeší se s orgány činnými v trestním řízení – nutná naše přítomnost u výsledků, vyžadování zprávy ze školy, navázání spolupráce mladistvého s probační a mediační službou (pomoc s úhradou škody, pomoc s omluvou, zařazení do probačního programu,), účast na soudním jednání jako účastník řízení (hájit zájmy mladistvého a snaha o nižší potrestání). Opakovaná spolupráce s kurátorem pro děti a mládež.“

4) Na co se v praxi nejvíce zaměřujete?

„Pracuji jako kurátor pro děti a mládež a mám další agentu – náhradní rodinnou péči. Snažím se tomu věnovat cca na 50% každému, ale více času mi zabírá náhradní rodinná péče.“

5) Jaký vliv má dle Vaší zkušenosti okolí mladistvého – například vrstevníci, škola, rodina – na jeho vztah k drogám a kriminalitě?

„Mají vliv zcela zásadní, mladistvý pak opakuje okoukané chování a přijímá je jako standartní chování. Obzvlášť dělá-li to jeho vzhor – kámoš, rodiče, ...“

6) Jak mladiství sami reflektují svou zkušenost s drogami a trestnou činností?

„Většinou sdělují, že jde o první zkušenost, často se snaží svoji činnost bagatelizovat a v tom je často podporují i rodiče. Na prstech jedné ruky bych spočítala klienty, kteří se doznali a vzorně spolupracovali.“

7) Otevírají se Vám v rozhovorech, nebo je spíše obtížné navázat důvěru?

„S otevřením nezletilého nemám žádné problémy. V rozhovoru se jim snažím přiblížit a naladit se na stejnou notu. Nechávám jim vždy prostor, protože sami na sebe toho poví více, než zamýšleli. Pouze v jednom případě jsem měla při prvním rozhovoru problém dostat z nezletilého jediné slovo. Trvalo nám nějaký čas asi další dva rozhovory, když se konečně dotýčný otevřel. Nyní již je komunikace OK.“

8) Spolupracujete při řešení těchto případů s dalšími institucemi?

„Ano s organizacemi pracujícími se závislostmi, Policií ČR, školami ZŠ, SŠ, soudy, státními zastupitelstvy, probační a mediační službou, Člověk v tísni, sociálně aktivizačními službami, apod.“

9) Jak taková mezioborová spolupráce vypadá?

„Například ve zdejší škole se setkáváme každý měsíc s pedagogy, preventistou, výchovným pedagogem, zástupci dětského domova, policie, městské policie. Spolupráci musím hodnotit jako velmi dobrou.“

10) Co byste považoval/a za nejdůležitější krok ke snížení drogové kriminality u mladistvých v České republice – z pohledu Vaší odborné praxe?

„Prevence, prevence, prevence a už od prvního stupně ZŠ.“